III
7970

CONSTANTIN ENESCU

STATUL SOVIETIC
ŞI
STATUL FASCIST

„CARTEA ROMÂNEASCĂ", BUCUREŞTI
1932

CONSTANTIN ENESCU

STATUL SOVIETIC
ŞI
STATUL FASCIST

Ex libris:

„CARTEA ROMÂNEASCĂ", BUCUREŞTI
1932

51387.—932

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
12999
Str. 7 Nov. Nr. 50

3365/87

Mamei.

INTRODUCERE

Dreptul public a căpătat forma de astăzi în vremurile agitate din veacul al 18-lea, când omenirea a trecut printr'o mare revoluție sufletească. Până atunci, nu exista o știință a dreptului public. Exista cel mult o știință, sau mai bine zis o experiență a administrărei, cum era știința camerală în Germania. In fața statului omnipotent, nu exista o reglementare a drepturilor indivizilor, considerați simplu mijloc întru realizarea scopurilor monarhului, reprezentant al divinității. Abia curentul filosofiei luminelor din veacul al 18-lea a dat atenție și individului ca scop în sine. Isvorîtă din Rousseau, amplificată de Kant, ideologia activității omului având ca ideal omul, ocupă tot veacul al 19-lea cu individualismul ei intransigent. Astăzi când a scăzut încrederea în atotputernicia omului, a scăzut și încrederea în adevărul individualismului. Asistăm la o evoluție care duce iarăși la întâetate dată forțelor și grupelor colective și la scăderea importanței dată individului.

Inovația formidabilă a constituțiilor ce au urmat revoluției franceze, a fost invenția declarațiilor drepturilor omului. In constituție apar alături de dispoziținni cari prevăd regulele generale de legiferare și administrare, articole cari cuprind detaliat și precis, drepturile indivizilor.

Origina acestor declarații este controversată. Preponderantă a fost în orice caz influența protestantă, căci fie că se dă întâietate influenței americane (declarația statului Virginia în 1776) fie că se dă întâietate lui Rousseau, descoperim origina protestantă a acelui liber examen individual, în numele căruia protesta Luther împotriva infailibilității papale. Ne-am înșela însă dacă am crede, că declarația drepturilor franceze din 1789 a fost opera câtorva metafizicieni adânciți în abstracțiuni. Caetele de doleanțe cari au fost înaintate statelor generale din 1789 cuprindeau declarații de drepturi; iar caetul țării a treia (tiers

état) din Paris, cuprinde chiar principiile generale ale declarației care a fost promulgată. Era o mișcare generală și colectivă împotriva arbitrarului puterii absolute, a lui „quod principi placuit, habet legem vigorem" (Ulpian).

Odată cu dărâmarea puterii absolute a monarhului, au fost dărâmate și celelalte puteri, tot absolute, dar mai mici, ale corporațiilor. Legea Le Chapelier din 1791 nu numai că dizolva corporațiile existente, dar interzicea crearea de atari grupări profesionale și în viitor.

Structura statului în mintea revoluționarilor din 1789 apare astfel ca foarte simplă. O aglomerare de indivizi cari în propriul lor interes își alienează o parte din libertatea lor pentru întărirea autorității în stat, acest stat urmând a se ocupa numai de menținerea ordinei (stat-jandarm).

* * *

Dar fenomenele sociale și politice sunt numai haina ce îmbracă fenomenele economice, interesul imediat. Constituanții din 1789 credeau că lucrează pentru înfăptuirea unei omeniri ideale. Idealismul protestant îi covârșise prin intermediul francmasoneriei. Dar îndărătul lor stătea o clasă socială în plină ridicare: burghezia.

Structura economică a Europei trecea prin transformări revoluționare. Regimul feudal se alcătuise pentru a rezista împotriva năvălirilor barbare, în care cel tare, seniorul, lua sub apărarea sa pe cel slab, vasalul. Cel slab presta în schimb muncă, cultivând pământul. Liniștea relativă care acoperise Europa după războiun de 100 ani (1328—1453) adusese posibilitatea alcătuirii statelor mari unde monarhul centraliza în locul descentralizării anarhice senioriale. Nevoile bugetare ale acestor state, în prim rând făcute pentru a întreține o armată permanentă (începutul îl face regele Franței Carol al 7-lea pe la 1450) au adus îndatorarea lor și prin concluzie, răsărirea unei meserii rentabile: a bancherilor. Născută în orașele bogate ale Italiei (Lombardia), mutată apoi în orașele Germane, la Augsburg (familia Fugger), meseria de bancher a ruinat pe vechii feudali și în acelaș timp a contribuit la ridicarea statelor moderne, punându-le bani la dispoziție.

Dar acest numerar de unde vine? Imperiul roman și primele timpuri ale evului mediu, însemnase o golire de aur a Europei în spre Asia (pentru pietre scumpe și pentru mătase). Aurul cel nou va veni din spre America, descoperită tocmai acum (1492) de cei ce căutau Asia plină de bogății. Investit la început în întreprinderi pur comerciale, (bancă, transport) curentul de aur va suferi pe la mijlocul veacului al 18-lea (1750—60) o schimbare de țintă importantă. Grație perfecționărilor tehnice apare întreprinderea mare, fabrica. De unde până acum producția se făcea numai după comandă, în meserii, producția se va face acum pentru piață în fabrici specializate. Accentul vieței economice cade asupra producției, nu asupra consumației. Economia de subsistență face loc economiei de schimb.

Această nouă economie ocupă o mulțime de oameni, doritori să nu fie împiedicați în dorința lor de câștig. Ei constitue clasa nouă, burghezia, a cărei ocupație e schimbul mărfurilor și care va înlătura toate piedicile, unde nu va putea pe cale pașnică, pe cale revoluționară. Revoluția engleză a lui Cromwell, revoluția franceză, sunt mișcările cari deschid drumurile vieții noi industriale.

Nevrându-se limitată, burghezia va dărâma vechile corporații, cari strivesc producția și va limita la extrem atribuțiile statului. Din această nevoie, se naște noțiunea statului-jandarm, cu atribuțiuni pur negative. Singurele atribuțiuni pozitive sunt în domeniul menținerii ordinei publice ,căreia i se vor adăuga cu timpul dispoziții privitoare la învățământ.

Dar regimul economic va evolua. Fabrica se va extinde, și va începe să lucreze pentru piața externă, pentru export. Dar complexitatea vieții economice, concurența crescândă, dorința fiecăruia de a fi în fruntea unei întreprinderi, va aduce extinderea organismului de credit. Banca va răspunde unor nevoi multiple și contradictorii: de o parte spiritului de economie, prin depozite; de altă parte, spiritului de întreprindere, prin învestiri în întreprinderi, în special industriale. Creând însă industria, banca o va subjuga, dându-i credite cum va vrea și cât va vrea. Acest fenomen s'a făcut vizibil mai cu seamă după 1870, întâmplându-se astfel un fapt cu urmări incalculabile: în țările cari apar în orbita capitalistă după 1870, banca va domina industria. Aceste țări constituie astăzi majoritatea în frunte cu Germania

(unde capitalismul de întreprindere se desvoltă după războiul franco-german) și Statele-Unite (unde capitalismul de întreprindere se desvoltă după războiu de secesiune, 1861—65). Țările unde încă industria a mai rămas câtăva vreme stăpână, au fost numai Anglia și în special Franța.

Capitalismul năvălitor va desvolta în sânul societății omenești fenomene de opunere din partea celor izbiți. Răsărit ca o reacțiune sentimentală, socialismul se va întări în focul luptei și sub influența lui Karl Marx va deveni explicație a istoriei, motivare a societății capitaliste actuale, dar și motivare a societății socialiste viitoare. Teorie erudită, dar și program politic. Influența ei la început restrânsă, sporește pătrunzând în domenii ce la început îi păreau străine. Sub influența ei, drepturi intangibile se limitează. Astfel, dreptul de proprietate, considerat drept absolut de revoluția franceză ca reacțiune împotriva restrângerilor regale și feudale, se vede redus și obligat la coordonare cu alte drepturi, devenit funcțiune socială. Motivul? *Statul contimporan nu se poate mulțumi numai cu independența formală a individului, ci trebue să asigure împrejurări în cari independența socială a individului să fie o realitate.*

* * *

Constituțiile de după război, simbol al vremurilor noi, poartă toate aceiași pecete: de o parte limitarea vechilor drepturi absolute; de altă parte, apariția drepturilor noi „sociale". Aceste inovații sunt vizibile mai ales în ce privește protecția familiei, instrucția publică, organizarea vieței economice și noua înțelegere a dreptului de proprietate. Astfel, căsătoria și maternitatea sunt protejate de art. 119 din Constituția germană; reglementarea instrucției publice e prevăzută de art. 120, 145, 146 și 148 din Constituția germană, art. 94, 118 și 119 din Constituția polonă, art. 24 din Constituția română; organizarea vieței economice e prevăzută de art. 151, 152, 155, 158—165 din Constituția germană, art. 102 din Constituția polonă, art. 21 din Constituția română; restricțiunile aduse dreptului de proprietate sunt cuprinse în art. 153, 156 din Constituția germană, art. 99 din Constituția polonă, art. 17 și 19 din Constituția română, art. 37 din vechea Constituție iugoslavă. Deasemeni se introduc dispoziții prevăzând

datorii ale cetățenilor față de Stat; astfel, art 132 și 134 ale Constituției germane (obligația de a servi Statul onorific).

Alături de aceste dispoziții generale de limitare trecute în texte, d-l Mirkine-Guetzevitch (Tendances actuelles du droit constitutionnel) găsește în mișcarea de idei, mai cu seamă în curentele de higienă socială, tendințe de control colectiv a libertăților individuale. Interzicerea băuturilor alcoolice, măsurile de profilaxie ale boalelor molipsitoare sunt în adâncul lor dispoziții în favoarea individului, aparent au însă caracterul de constrângere.

De altfel s'au adus limitări dreptului constituțional intern și de dreptul internațional actual. Unele dispoziții cu caracter de drept internațional, au pătruns în dreptul intern: astfel, dispozițiile privitoare la minoritățile etnice (protejare internațională a unor drepturi individuale). Hans Kelsen, profesor din Viena, inspiratorul constituției austriace din 1920, a emis teoria monistă a unității normei juridice fundamentale, prin care întâietatea se dă dreptului internațional, care acoperă drepturile constituționale naționale. Câteva texte, art. 4 din Constituția germană, art. 9 din Constituția austriacă, par a confirma teoria lui Kelsen.

* * *

Tratatele de pace din 1919—20, fuseseră încheiate sub semnul principiului naționalităților. Dar naționalismul popoarelor subjugate, nu era un naționalism reacționar, ci era un naționalism democratic. Popoarele subjugate (români, cehi, sârbi, poloni) se revoltau pentru a avea un Stat al lor, dar și pentru a dărâma pe feudali, cari erau de altă nație și limbă. Lupta se complica cuprinzând totodată revendicări naționale și revendicări sociale, în special agrare. In țările din centrul și răsăritul Europei, prima problemă ce și-au pus-o statele nou constituite, a fost cea a reformei agrare. A doua problemă a fost acea a votului, devenit pretutindeni universal. Ca corolar, s'a dat preponderanță puterii legislative reprezentarea masselor și a nevoilor lor, față de puterea executivă, considerată reprezentantă a forțelor vechi. Parlamentul își vede prerogativele mărite. Guvernul este la discreția parlamentului, uneori (Austria, Bavaria, în parte Prusia), parlamentul alege guvernul. Se introduce aproape pretutindeni (Germania, Austria, Cehoslovacia, Grecia, etc.), referendum și ini-

ţiativa populară. Se îngrădeşte cât de mult posibil activitatea legislativă a puterii executive. Se recunoaşte supra-legalitatea constituţională în sensul că o lege nu se poate aplica, dacă este contrară constituţiei; (în Irlanda, Grecia şi România neconstituţionalitatea e judecată de instanţele judecătoreşti ordinare, în Cehoslovacia şi Austria de o instanţă specială).

D-l Mirkine-Guetzevitch găseşte o caracteristică generală a acestor constituţii, juridic vorbind, (Les tendances, pag. 12); fiecare Constituţie este un compromis între realităţile politice existente şi un ideal constituţional general. Acest ideal general este Statul de drept, în care fiecare activitate este îmbrăcată în haina legalităţii. Dar acest ideal este şi democratic, pentrucă democraţie în limbaj juridic, înseamnă chiar Stat de drept. Această înlocuire a politicei cu dreptul, este o adevărată raţionalizare a puterii, prin trecerea categoriilor politice în domeniul dreptului public. Concepţie care provoca pe vremuri ironiile unui Bonald, dar care se impune, faţă de complexitatea mereu crescândă a societăţii şi a conflictelor sociale.

Prin această trecere, a politicei în cadrul dreptului, administraţia devine egală pentru toată lumea, iar fiecare capătă dreptul de a se plânge când a fost lezat. Raţionalizarea puterii este suprema realizare a principiului legalităţii.

Este adevărat că nu în toate ţările legile se aplică aşa cum ar dori reprezentanţii autorizaţi ai dreptului constituţional. Dar mai cu seamă în ţările înapoiate — şi ţara noastră face parte din aceste ţări — textele legilor şi constituţiilor au un caracter normativ, un caracter de educaţie. In 1863, marele teoretician şi luptător socialist Ferdinand Lassalle, susţinuse contrariul (în discursul despre „esenţa constituţiei"), dar astăzi împrejurările s'au schimbat. Teama lui Lassalle, ca prin textele prea largi ale Constituţiei să se lase poarta deschisă arbitrarului, are un temei slab şi neajunsul eventual e mai mic decât folosul: educarea maselor la care contribuie textul constituţional.

* * *

Atmosfera din 1919—20 care a născut noile constituţii, s'a şters destul de repede. Ruinele lăsate de război, nepriceperea guvernanţilor, cari n'au înţeles că războiul şi atmosfera lui trebuiau desăvârşit lichidate, egoismul Statelor-Unite cari au pre-

tins plata datoriilor de război, intransigența Franței, pretinzând plata integrală a reparațiilor, naționalismul exagerat atât ideologic, cât și economic, a celorlalte State, a agravat-o și mai mult. In 1919, se crezuse în stabilirea dreptății pe pământ. Dar fusese numai o iluzie.

In frământarea produsă, de război, spiritul juridic, legalist și democratic, nu avea decât o soluție: legea, elaborarea unei legi noi, sau modificarea celei existente, care schimbând ordinea juridică, era presupusă că vindecă și rănile sociale. *Dar legea nu poate modifica, nu poate revizui, nu poate ameliora decât în cadrul ordinei stabilite. Această ordine însăși, nu se poate modifica prin mijloace legale. Soluția devine astfel o soluție revoluționară, prin care dărâmându-se o ordine de drept stabilită, i se substituie alta.*

Din această mentalitate, au răsărit turburările de după război dintre cari cele mai caracteristice au fost revoluția bolșevică din Rusia și revoluția fascistă în Italia. Transformări semnificative s'au văzut însă și în celelalte centre europene. Astfel Polonia, și-a revizuit constituția în 1926 (după un soi de revoluție lovitură de stat); Austria și-a revizuit-o în 1929; Iugoslavia a abrogat în 1929, constituția din 1921, pentru a trece printr'un scurt interregn absolutist la constituția din 1931. Grecia republicană, a trecut prin 2 constituții, în 1925 și 1927. Celelalte țări au trecut prin transformări ce n'au ținut socoteală de textele constituționale.

O aceiași nevoie răsare din toate aceste texte modificatoare: nevoia întăririi executivului. Se impune mai multă precizare, termenul fiind încurcat de prea multă întrebuințare.

Conceptul de separație a puterilor, a fost inventat de Montesquieu, ca remediu împotriva arbitrarului puterii absolute a monarhului. Acest arbitrar se manifesta prin faptul că aceiași persoană — monarhul — fixa dispozițiile de caracter general și impersonal (legifera) dar și le aplica individual, fie administrativ, fie pe cale de proces. De aci, arbitrar căci cel ce fixa dispoziția, o aplica numai cui voia. Separația puterilor, considera distinct elaborarea dispozițiilor cu caracter general, legile, pe cari le dădea în competința delegaților poporului, întruniți în parlament, de aplicarea acestor dispoziții în spețe.

Dar teoreticienii ce au precedat revoluția franceză, au ela-

borat şi o altă teorie cu alte repercusiuni. Câţiva ani după ce Montesquieu emitea în „Esprit des lois" (1748) teoria separaţiunii puterilor, Rousseau în „Le contrat social" (1762) lansa teoria suveranităţii populare. Urmarea logică a acestei teorii era trecerea dreptului de autoritate de pe capul suveranului la parlament, reprezentantul poporului, învestit cu plenitudinea dreptului de a comanda. Neclară era situaţia miniştrilor, adică a agenţilor supremi ai executivului şi administraţiei, dar cari fac legătura între executiv şi parlament. In principiul nealterat al separaţiunii puterilor, miniştrii nu pot pătrunde în parlament, fiind simpli agenţi ai monarhului, conducători ai diverselor administraţii, principiu devenit lege, în primele constituţii din lume: a Statelor-Unite din 1787 (unde s'a menţinut până astăzi) şi a Franţei din 1791, unde a căzut după 10 luni.

După 1815, Franţa a adoptat sistemul englez prin care miniştrii, se pot duce în parlament să-si susţină proiectele (totuşi în Anglia nici până astăzi un ministru care nu e lord, nu poate intra în camera lorzilor, şi invers). Dar parlamentul nu putea să-şi manifeste neîncrederea în aceşti miniştri. Monarhul era suveran în alegerea lor, (=regim constituţional reprezentativ), cum a fost în Germania până în 1918. Dela acest regim la regimul parlamentar, mai trebue făcut un pas: ca aceşti executivi, miniştrii, să aibă şi încrederea parlamentului. Acesta e regimul parlamentar, admis în ţările occidentului şi cu oarecari retuşări locale şi în ţările europei orientale.

* * *

Dacă parlamentul ar fi compus din indivizi fără legături organice de interese comune între ei, un asemenea regim ar fi amorf, atomistic. Există însă interese comune şi ce e mai grav, divergente, cari se organizează; ele constituie partidele politice [1]).

Inainte de 1870, capitalismul dusese o viaţă uşoară. Măr-

1) Partide politice nu există totdeauna. Făptuiesc însă o greşală cei ce cer *astăzi* desfiinţarea lor. Trăim în economie capitalistă care provoacă interese opuse, opunând stări sociale bine precizate şi diferite. Aceste stări reclamându-şi drept la viaţă vor constitui organisme de luptă cari sunt tocmai partidele politice. Cât timp vom tări, în regim economic capitalist, partidele politice vor trăi.

ginit mai cu seamă în Anglia și Franța, trăia în beția industrială având debușeuri imense la dispoziție: restul lumei. După 1870, celelalte țări își fac industrii proprii, în prim rând Germania și Statele-Unite. Coloniile îndepărtate, încearcă primele emancipări timide Incepe o aprigă luptă pentru debușee, luptă care se transpune în planul ideologic prin imperialismul unui Kipling sau unui Naumann. Pentru a rezista concurenței crescânde, pentru a-și asigura stăpânirea debușeelor, întreprinderile izolate se asociază în trusturi și carteluri. Băncile, cari până acum erau întreprinderi de depozite și scont, devin întreprinderi ce strâng economiile și le pun la dispoziția pieței, pentru crearea de întreprinderi. Lupta de interese devenind din ce în ce mai aprigă, mai precizată va deveni și structura partidului politic care nu se mai mulțumește să încerce să pătrundă în număr cât mai mare în parlament, ci năzuiește să cucerească puterea. De ce? Pentru a-și aplica programul, care corespunde intereselor membrilor lui. Dar puterea ce este? Executivul. A cuceri guvernul, este scopul oricărui partid politic conștient.

In acest regim se impune întâietatea acordată executivului, de oarece acolo rezidă dreptul de a comanda.

In sânul partidelor de stânga se petrece astfel o schimbare fundamentală de atitudine. Până acum, cereau lărgirea drepturilor parlamentului. Acum singura năzuință devine cucerirea majorității în parlament, necesară guvernării și aplicării programului. Se renunță la revendicări politice, se sporesc revendicările economice. Scopul rămâne același, se schimbă metoda. Și astfel asistăm la *fenomenul politic al partidului de stânga, aplicând program de stânga, dar cu metode autoritare*. (Afară de cazurile tipice ale Rusiei și Italiei, căci consider partidul fascist partid de stânga, experiențele foarte interesante ale Poloniei Greciei cu dictaturile legale de stânga ale lui Pilsudski și Venizelos; foarte semnificativă a fost și revizuirea constituției Austriace în 1929 în sens autoritar, cu adeziunea socialiștilor). Parlamentul era dăunător după opinia partidelor de dreapta, devine inutil prin atitutinea partidelor de stânga. De aci, criza parlamentaristă. De aci criză democrației, care devine inutilă pentru masse, din moment ce ele își pot înfăptui revendicările și pe căi minoritare. Semnificativă a fost evoluția marxismului democratic și majoritar spre leninismul minoritar și autoritar,

în timp ce în occident, preferința ideologilor se îndreaptă spre sindicalismul revoluționar și la acțiunea directă a minorității energice, scumpe unui Sorel.

Necesitatea acestei schimbări de metode s'a petrecut în mintea oamenilor de stânga după marele război. Transformarea s'a întâmplat treptat, de aceia constituțiile de după război poartă încă pecetea vechilor idealuri. Dar ea este astăzi un fapt împlinit. Vechile principii legalitare și democratice, nu mai sunt apărate de cât în rândurile din ce în ce mai rărite ale păstrătorilor vechi: tradiții burgheze. Ele sunt considerate astăzi o formă perimată fără fond, un cadru ce nu cuprinde nimic.

Funcționarea acestui regim, parlamentar modificat, impune partide politice; urmând aceiași cale a textelor, cari tind să cuprindă juridicește întreaga realitate politică, în unele țări a fost recunoscut oficial partidul politic: astfel în Cehoslovacia, un deputat ales pe lista unui partid, și exclus din acel partid, poate fi exclus și din parlament, pe baza hotărîrii Tribunalului electoral. Deasemeni în România, sunt două dispoziții cari recunosc indirect existența partidelor politice: existența semnelor electorale, *proprietate a partidelor politice* și dispozițiile puțin cam obscure ale art. 127 alin. I din legea electorală din 27 Martie 1926, cari duc la aceiași concluzie. (Totuși în singurul caz discutat, excluderea deputaților cuziști dizidenți în 1927, Camera Deputaților a refuzat să-i excludă pe motiv că nu s'au înscris în alt partid). Dar toate legile electorale, cari prevăd scrutinul de listă, nu fac în fond decât să recunoască indirect partidul politic.

Aspirațiile agitate, ale vremurilor de după război, au mers încă mai departe; s'a întâmplat că în unele țări, instinctele și interesele gregare ale masselor s'au travestit în formă mitică, mitul clasei muncitorești (Rusia) mitul națiunii (Italia). Aceste idei intrepretate de alți teoreticieni, duc la formule democratice și majoritare, căci muncitorii constituie majoritatea în orice țară, iar națiunea e însăși unanimitatea. Dar mitului îi este indiferent dacă este aprobat de majoritate. O minoritate energică, pretinde că deține adevărul și în numele acelui adevăr, revendică puterea. Metodele nu interesează, gruparea singură deținătoare a adevărului, nu poate admite opoziție și contrazicere. Partidul care militează în numele unui astfel de mit, se insta-

leză în statul vechi, îl distruge şi crează un nou stat, după credinţele ei.

Când în 1917 s'a instalat în Rusia regimul comunist şi când în 1922 s'a instalat în Italia regimul fascist, s'a spus: sunt două experienţe ce nu pot dura. Totuşi durează şi astăzi; revoluţia franceză a durat 10 ani (— 1799); revoluţia fascistă aproape tot atât, revoluţia rusă durează de mai mult timp. Experienţele trăiesc mai puţin.

Obiecţia cea mai gravă ce se poate aduce bolşevismului şi fascismului, vine din doctrina Hegeliană. Dualitatea teză-antiteză, este desfiinţată în aceste regimuri prin desfiinţarea oricărei opoziţii şi astfel este împiedicată realizarea sintezei superioare, spun adversarii regimurilor fără opoziţie.

Dar dacă aceste regimuri reprezintă chiar acea sinteză superioară?, răspund partizanii lor.

Adevărul nu poate reeşi decât din studiul faptelor, nu numai din acel al principiilor.

STATUL SOVIETIC

A. CRIZA RUSEASCĂ

Criza statului rusesc are origini străvechi. Intinderea nemărginită a teritoriului, firea gregară dar lipsită de sentimentul autorității a slavului, au împiedicat constituirea unui stat puternic. Deși regim feudal n'a existat în Rusia, totuși obiceiul țarilor din dinastia Ruric de a lăsa pământul moștenire împărțită între copii, ca o avere particulară, fărămița suveranitatea. Opera de reunificare a statului și de distrugere a vechii boerimi, a fost încercată abia în secolul al 16-lea, mai ales de Ivan cel Groaznic, și a fost realizată în 1598 când, prin stingerea dinastiei Ruric, statele convocate pentru alegerea unui nou monarh, înainte de a-l alege pe Boris Gudunov, au proclamat unitatea statelor imperiului rusesc. Astfel monarhul, devine elementul suprem de unitate. După moartea lui Boris Gudunov și câțiva ani de anarhie, statele aleg monarh, sau mai bine zis aleg o dinastie în persoana boerului Mihail Romanov.

Structura socială era de natură să asigure noii dinastii o putere nemărginită. Vechea nobilime fusese distrusă de Ivan cel Groaznic care a avut grijă să-și creeze și o nouă clasă de oameni de serviciu, opricinina. Celelalte clase? Clerul e în întregime în mâinile statului. Lupta încercată în secolul al 17-lea de patriarhul Nicon, pentru a restabili autonomia bisericii, se va sfârși cu condamnarea patriarhului. Nobilimea nu e compusă din feudali stăpâni pe pământurile lor și gata de revoltă împotriva unui monarh care le-ar restrânge drepturile, ci din oameni de serviciu cari datoresc totul atașamentului și serviciilor personale făcute țarului. Printre alții, Ivan cel Groaznic a procedat la confiscări și acordări de pământuri. Cei ce vor primi pământul, de teama unei noi exproprieri, nu vor îndrăzni să

se ridice niciodată împotriva monarhului. Ei posedă un soi de uzufruct pe care îl vor căuta să-l transforme în proprietate deplină, de unde încă un motiv de supunere: iar față de societatea feudală occidentală erarhizată, cu puteri suprapuse, societatea rusească e o societate liniară unde toți sunt supuși unui singur centru politic, monarhul. (Nolde, L'ancien régime et la révolution russe, pag. 13).

Alături de cler și nobili, există orașele, centre de comunicație sau de comerț, de cari statul se ocupă în scop exclusiv fiscal; țăranii deveniți șerbi în timpul anarhiei de după moartea Ruricovicilor, fie ai statului, fie ai bisericii, fie ai nobililor, cazacii, strânsură de aventurieri și de revoltați, cari ocupă stepele Rusiei de sud și ale căror pământuri vor intra cu încetul sub stăpânirea Moscovei.

In acest cadru social, opera primilor Romanovi e covârșitoare. Unificare urmată de liniștire în interior, lichidări de conflicte în exterior, sunt rezultate vizibile. Juridicește, atribuțiunile statului rămân însă neprecise și reduse: război, diplomație, finanțe și ordine interne. Competința agenților locali ai puterii centrale, voievozii și a consiliului de înalți demnitari, Duma boerilor, care asistă pe monarh, e nelămurită.

Incă o curiozitate a regimului moscovit, e următoarea: Biurocrația de stat cuprinde „afaceri ale suveranului" unde hotărăște exclusiv țarul cu agenții lui direcți și „afacerile pământului" de resortul reprezentanților locali. Dar statul își rezervă dreptul de a desemna acești reprezentanți, încât aparența de descentralizare și de limitare a puterilor țarului, rămâne numai o aparență.

Apariția lui Petru cel Mare nu produce transformări juridice importante în sistemul moștenit. Petru cel Mare, fire autoritară și novatoare va da însă alt impuls mașinei prea încete a statului moscovit. Pornind dela premize de politică externă, având deci nevoie de flotă, de armată și de industrie, Petru va reorganiza imperiul — căci el ia în 1721 titlul de țar — nu după un sistem logic, ci după nevoile impuse de experiența momentului. După moartea lui, ceata de aventurieri străini care-l ajutase, încearcă să limiteze puterile țarului prin instituirea unui „consiliu de sus" (1726). In 1730, stingându-se linia directă a descendenților lui Petru, consiliul de sus încearcă să puie împărătesei Ana o serie

BIBLIOTECA JUDEȚEANA
Str. 7 Nov. 1950
3365/D

de condiții inspirate de un precedent suedez. (Regierungsformen din 1720). Dar atât spiritul rusesc cât și biurocrația, erau ostile proectului. Cei ce încercau să înstăpânească condițiile, nu reprezentau o realitate organică. Erau foștii oameni de serviciu ai lui Petru cel Mare, căpătase titlurile de „nobili" dela Petru dar nu se simțeau independenți de monarh, ca nobilii din occident; astfel că împărăteasa Ana putu să rupă condițiile impuse.

Structura societății rusești, capătă precizare și stratificare sub Caterina II-a. Clerul dispare din viața politică prin hotărîrea de secularizare a averilor bisericești (1764). Nobilimea capătă (1762) un ucaz, prin care e liberată de obligația a servi pe țar fără dorința ei. „Oamenii de serviciu" s'au transformat cu adevărat în nobili. Ei singuri pot să aibă șerbi (biserica i-a cedat statului prin actul din 1764, orășenii burghezi n'au acest drept) obligați în anume limite să le muncească pământul, sau să le servească în casă. Abuzurile devin însă din ce în ce mai dese; legea trebue să intervie. In 1797, Paul I. hotărăște că șerbul nu poate munci nobilului mai mult de 3 zile pe săptămână. Dar drepturile nobilului asupra șerbului rămân mari: drept de judecată, de poliție, de revendicare în caz de fugă, de cesiune. Burghezimea capătă și ea anume privilegii: dreptul de a se administra și dreptul de a avea tribunale proprii.

Structura haotică a societății rusești reese limpede din statele generale convocate în 1766 de Caterina II-a spre a elabora un nou cod de legi, care să înlocuiască codul anterior din 1649. Deputații nobililor, burgheziei și autoritățile guvernamentale, după oarecare asiduitate, se dezinteresează. Posibilitatea ca anume straturi sociale să ia parte la guvernare nu venise încă.

Totuși schimbări erau necesare. Mașina biurocratică mergea destul de greu; administrațiile locale nu se dovedeau la înălțimea sarcinei, autoritățile erau aglomerate. Regimul în întregiimea lui, era prea patriarhal. Senatul, fosta Dumă a boerilor, prin intermediul căreia guverna țarul, avea atribuțiuni legislative, administrative și judecătorești. Infrângerile Rusiei în războaiele napoleoniene, aveau să fie ocazia unei reforme fundamentale a administrației statului, opera ministrului Speransky (1809—1811). Planul lui Speransky n'a devenit lege în întregime, au fost promulgate numai părțile referitoare la elaborarea legilor și la organizarea ministerelor. Rezultatul reformei a fost trans-

formarea Rusiei într'un stat de drept, principial, chiar monarhul, deşi autocrat, este supus legii.

In proectul lui Speransky, se prevedea şi o reprezentanţă a nobililor, a burghezilor, chiar a ţăranilor liberi. Dar proectul, alcătuit în biurourile din Petersburg, nu ţinea seama de indiferenţa şi dezinteresul celor în mâna cărora biurocraţia vroia să treacă o parte din puterea de stat.

După o expresie a lui Nolde, Rusia era la 1850 un „întins sat şerb". Nobilii sunt o infimă minoritate, populaţia oraşelor abia o zecime din totalul populaţiei. Astfel că reforma din 1861, prin care sunt liberaţi şerbii proprietarilor particulari (urmată în 1865 de liberarea şerbilor statului) e o reformă revoluţionară, mai cu seamă că emanciparea era însoţită de o expropiere deghizată şi de o împroprietărire a ţăranilor sub formă de uzufruct perpetuu, indemnitatea ce urma să se plătească proprietarului fiind inferioară valorii pământului. De fapt, nu erau împroprietăriţi ţăranii, ci colectivităţile agricole, pe bază de sat (mir), cari procedau, după uzurile locale, la împărţeală anuală între indivizi şi la exploatare. Poliţia şi justiţia, erau încredinţate unor autorităţi alese de însăşi ţăranii. Libertăţile cari erau acordate astfel ţăranilor, nu porneau însă din dorinţa de a fi ridicaţi la o viaţă mai omenească, ci din lenea şi plictiseala birocraţiei.

Reforma din 1861, pornise din mediul biurocratic, care ştiuse să înlăture opoziţia majorităţii nobililor. Oamenii hotărâtori ai reformei, Samarin şi Miliutin, erau influenţaţi de teoria despotismului luminat din veacul al 18-lea, de realizările lui Stein în Prusia (după înfrângerea de către Napoleon în 1806) şi de teoria socialismului monarhic de stat (monarh-popor). Ceeace a constituit o forţă pentru monarhie, căci a putut să realizeze reforme îndrăzneţe, dar şi o slăbiciune, căci nu a mulţumit efectiv pe nimeni. Clasele de sus sunt nemulţumite de expropriere, iar ţărănimea pretinde mereu mai mult, deşi făuritorii reformei din 1861 declară că nu se mai poate încerca o expropriere.

Reforma agrară va avea un rezultat neaşteptat: nobilimea izbită va cere să ia parte la răspunderile puterei; până acum, toate încercările biurocraţiei de a-şi împărţi responsabilitatea puterii, eşuase, din cauza indiferenţei nobilimii. Dar proectele elaborate şi cari încercau, în cadrul statului organizat de Speransky, să încadreze o reformă constituţională căzură, din cauza opoziţiei

atât a monarhului cât şi a celor ce susţineau teoria monarh-popor (proect Valuev în 1863, proect Loris Melikoff în 1880).

Proectul Loris Melikoff era totuş să devie lege la începutul anului 1881, când ţarul Alexandru al II-lea fu omorât de nihilişti. Ţarul cel nou, Alexandru al III-lea convocă un consiliu de demnitari pentru a reexamina proiectul. Consiliul era în majoritate favorabil, biurocraţia se unise cu reprezentanţii nobilimii. Dar opoziţie hotărâtă făcu Pobiedonoştew, procuror la Sf. Sinod, reprezentantul doctrinei monarh-popor. Pretinzând că înfiinţarea unei „mori de vorbe" (parlament), ar rupe comuniunea între ţar şi popor, reuşi să influenţeze pe Alexandru al III-lea. In manifestul din 29 Aprilie 1881, redactat de Pobiedonoştew, (Nolde, pag 85) Alexandru al III-lea proclama principiul autocraţiei nelimitate.

Reforma din 1861 are astfel ca urmare slăbirea nobililor. Opoziţia liberală o vor constitui de acum înainte elementele burgheze înstărite. Guvernul central recomandă nobilimii să ia direcţia vieţii locale, dar toate măsurile de încurajare nu pot să-i împiedice prăbuşirea economică, încercările de industrializare fiind abia la început.

Alexandru al III-lea spunea că nu va admite niciodată murdăria regimului constituţional. Niculae al II-lea, fiul şi urmaşul lui Alexandru al III-lea, declara la orice ocazie că va menţine autocraţia. Revoluţia din 1905, isbucnită după războiul ruso-japonez, avea să-l forţeze să acorde un soi de reprezentanţă naţională, aleasă după un sistem electoral artificial şi complicat, calculat să dea o importanţă exagerată proprietarilor de pământ. Totuşi burghezia era mulţumită: i se da oarecare importanţă şi ea dădu în schimb regimului adeziunea ei, constituind o opoziţie moderată.

Dar clasele rămase în afară de dreptul de vot n'au niciun motiv să se ralieze regimului. Ţărănimea trăeşte în visul unei împărţeli definitive a pământurilor. Lucrătorii din oraşe trăiesc într'o mizerie îngrozitoare. Acest mediu atât de favorabil mişcărilor revoluţionare, va deschide ochii biurocraţiei, care dă monarhiei muribunde cei 2 miniştrii reformatori Witte şi Stolipin. Witte încearcă după un plan grandios — întru câtva prefaţă a planului de 5 ani bolşevic — industrializarea Rusiei cu un scop îndoit: întărire în caz de război, plasament pentru surplusul de populaţie. El va mai încerca şi o reformă agrară prin desfiinţarea

mirului și transformarea țăranului în proprietar individual, dar opoziția conservatorilor și a țarului o va face să eșueze. Totuși după revoluția din 1905, Stolipin reuși să realizeze prin legea din 1910, posibilitatea pentru țărani de a ieși din comunitatea agrară. Reforma nu avu însă timpul să se aplice și să se desăvârșească. In 1914 isbucnea războiul mondial.

In ajunul războiului, singura forță politică a Rusiei rămăsese tot biurocrația. Monarhul nu era decât un biurocrat suprem. Miniștrii nu erau decât funcționarii cei mai înalți. Și cum în orice biurocrație, selecția ce se face nu e întotdeauna cea justă, majoritatea conducătorilor era mai prejos de importanța sarcinei lor. Câtăva vreme biurocrația susținuse constituționalismul, dar după 1905 revenise și în 1917 va fi ultima cetățuie de rezistență împotriva revoluției în mers.

Biurocrația era de altfel conștientă de slăbiciunea ei. Un exemplu: un reprezentant tipic al ei, Maklakoff, ministru de interne în 1914, primind ordinul de mobilizare a armatei, pe care trebuia să-l semneze, spunea aducătorului: „la noi în massele populare, ideia revoluționară e mai înțeleasă decât aceia a războiului cu Germania; văd venind revoluția și nu putem scăpa destinului"; după ce se închină în fața icoanelor, semnă ucazul. (Renouvin: Les causes immédiates de la guerre, pag. 137).

* * *

Starea societății rusești, descrisă până acum, chema o schimbare. Toată istoria rusească din veacul al 19-lea, este străbătută de agitații revoluționare. S'a făcut prea mult sgomot în jurul unor agitații artificiale ivite din mediul nobililor, cum a fost revolta Decembriștilor (1825). Adevăratele revolte au răsărit din mediul profund nemulțumit al masselor. Neînțelegerea conducătorilor și a biurocrației, care riposta unor revendicări drepte prin teroare, a avut drept urmare prăbușirea de o violență fără precedent, a acelei clase conducătoare.

Revoluția din 1917 a avut parte de o lungă gestațiune. Ea a fost pregătită mai întâi de ideologi. Pe terenul astfel desțelenit va urma agitația, mai întâi redusă la nuclee puțin numeroase apoi extinsă în masse.

Primii teoreticieni sunt Cernișewsky (1828—1879) care susține că Rusia va evita faza capitalistă, trecând dela faza feudală la cea socialistă, grație mirului, embrion al societății socialiste viitoare: Bacunin (1814—1876), nobil decăzut, rival anarhist al lui Marx la întrunirile primei internaționale, partizan al acțiunii directe și individuale; Lawrow (1823—1900), care în fața acțiunii directe și imediate a lui Bacunin, cere educarea înceată a masselor; Tkaciow (1844—1885), care spre deosebire de acțiunea individuală a lui Bacunin, cere acțiune revoluționară de grup. Primele nuclee revoluționare au fost alcătuite de Neciaiew, un fanatic care desființa orice alegere de mijloc, când scopul final era revoluția. In catehismul revoluționarului, el spune: „Revoluționarul este un om condamnat. El nu are nici interese proprii, nici sentimente, nici legături, nici proprietate, nici nume; totul este acoperit de un singur interes și de o singură gândire, de o singură pasiune: revoluția... Revoluționarul poate și chiar trebuie să trăiască în societate, prefăcându-se altul decât este. El trebue să pătrundă oriunde, în prăvălia negustorului, ca și în castelul nobilului, la birocrați, la militari, la literați, chiar în poliție și la palat... Prin revoluție națională, trebue să înțelegem, nu mișcarea regulată după modelul claselor occidentale, mișcare care se oprește totdeauna în fața proprietății, a tradiției, a așa ziselor principii de civilizație și morală și care până astăzi s'a mărginit pretutindeni la înlocuirea unei forme politice prin alta. Salvarea poporului, nu poate fi decât în revoluția, care va distruge din rădăcină orice etatism, toate tradițiile de ordin administrativ și de clasă din Rusia".

Următoare acestor teoreticieni, este mișcarea narodnicilor (dela narod, popor) compusă din intelectuali, care-și dau ca scop revoluționarea masselor țărănești (1870—1880). Primi narodnici, Ceaicovski, Kropotkin, sunt idealiști. Neînțelegerea conducătorilor care le va înscena procese de provocare, îi împinge pe calea terorizării. Inceputul îl face o fată nobilă și bogată, Vera Zasulici, care trage în Trepov, șeful poliției (1878); guvernatori și polițiști sunt executați. Teroriștii se organizează într'o societate secretă, cu numele „Pământ și libertate" (Zemlia Volia) și reușesc după câteva atentate nereușite, să omoare pe țar (1881). Teroarea guvernamentală urmată, distruge organizațiile revoluționare; revoluționarii emigrară. Politica țaristă ținu în loc Rusia

(pe un raport al ministrului de instrucție, Alexandru al III-lea a scris: „nenorocirea Rusiei e că țăranii își trimit copiii la școală").

Dar structura Rusiei se va schimba: va intra pe calea industrializării. Sărăcia țăranilor îi va împinge la orașe, și va crea o nouă clasă: proletariatul industrial. Teoreticienii, în frunte cu Plekhanof, care-și dau seama de noua stare de lucruri, părăsesc doctrina narodnicilor, numai cred în evoluția excepțională a Rusiei, nu mai consideră mirul embrion socialist, și adoptă marxismul. Se constituie astfel cercuri muncitorești marxiste, pe cari poliția le crede mai puțin periculoase decât narodnicii, partizani ai teoriei individuale. Primul congres al acestor cercuri întrunite în partid social democrat, are loc la Minsk în 1898. In 1900, unul din tinerii cei mai de valoare ai partidului, Lenin, scoate în emigrație la München și apoi în Elveția, ziarul „Iskra" (scânteia), în care combate tendința economistă de reducere a lucrătorilor la revendicări exclusiv economice, și tendința de descentralizare în partid, cerând un partid unitar și centralizat, adevărată armată de revoluționari profesionale.

In fața acestui partid, social democrat, ia naștere în 1901 partidul socialist revoluționar, format din grupele narodnicilor, combătute ideologic de către Plekhanof și Lenin, cari continuau să susție că Rusia nu va cunoaște faza capitalistă, trecând prin mir direct la socialism și că singura metodă bună este cea a terorismului individual. (Gherșuni, Azew, Sawinkof). In 1903, are loc al doilea congres social-democrat la Bruxelles și apoi la Londra; se ivește o nouă divergență, deocamdată numai în ce privește organizarea partidului. Cu majoritate de un vot (26 voturi contra 25) se adoptă principiile centraliste ale lui Lenin, (de unde bolșevici=majoritari), față de părerile descentralizatoare ale lui Martof (1873—1923), conducătorul menșevicilor (minoritari).

Infrângerea rușinoasă a autocrației în războiul ruso-japonez, va trezi și burghezia prin elita ei intelectuală, care va constitui partidul constituțional democrat (Ca-det). Bolșevicii, prin Lenin, cer o revoluție agrară, condusă de proletariat, care va mătura feudalismul. Iar pentru reușita luptei de clasă împotriva burgheziei, se impune dictatura revoluționară a proletariatului și a țărănimei (al 3-lea congres al partidului social democrat bol-

şevic, la Londra în 1905). Menşevicii se mulţumesc cu o acţiune democratic muncitorească, la remorca burgheziei.

Revoluţia din 1905 va eşua din mai multe motive: ţărănimea nu s'a răsculat decât după ce a fost doborâtă muncitorimea, armate a rămas credincioasă ţarului, Franţa i-a acordàt lui Witte un împrumut de 2.250.000.000 franci cel mai mare împrumut consimţit vr'odată unei ţări.

După revoluţie divergenţele între menşevici şi bolşevici, se accentuiază. Menşevicii spun bolşevicilor: „sunteţi utopişti, suntem în 1849, nu în 1847, Rusia devine monarhie constituţională" Lenin răspunde că revoluţia din 1905 a fost numai o repetiţie generală. Incercările lui Stolipin de a modifica regimul agrar, cereau timp, — continuarea politicei autocrate, cu paravanul prea slab al Dumei, va aduce direct la revoluţia din 1917.

In timpul războiului, partidele revoluţionare n'au putut să actiiveze în Rusia. Revoluţia n'a fost pusă la cale, ea a fost prăbuşirea unui regim care nu mai putea să dureze.

* * *

Regimul biurocraţiei ruseşti fusese slăbit în timpul războiului prin intervenţia atotputernică a camarilei împărătesei, în frunte cu enigmaticul călugăr Rasputin. Favoarea arătată lui Rasputin alienă curţii simpatia nobilimii şi în ultimele luni ale domniei, Niculae al II-lea fusese părăsit până şi de rude. Conservatorii din Dumă, în frunte cu Rodzianko, preşedintele Dumei, nu mai erau ascultaţi. In Februarie 1917, monarhia nu mai era susţinută de nimeni.

Revoluţia isbucni la Petrograd din cauza dezordinelor dela aprovizionare, pricinuite de iarna grea şi de funcţionarea defectuoasă a căilor ferate. Grevele muncitoreşti isbucniră la 24 Februarie şi sporiră continuu. Puterea publică nu exista. Ministrul de interne, Protopopof, creatură a lui Rasputin, era un sifilitic aproape nebun. Comandantul trupelor era un general ramolit. La 27 Februarie, trupele refuzară să iasă din cazărmi. Atunci se întruni Duma şi trimise o delegaţie să ceară lui Nicolae al II-lea abdicarea, ceeace ţarul făcu. (2 Martie). A doua zi, fratele ţarului, marele duce Mihail, renunţă şi el la tron; Rusia

se găsi condusă de un guvern provizoriu, compus din deputați din Dumă, în frunte cu prințul Lwow și din care făcea parte și un socialist, Kerensky.

Guvernul provizoriu compus la început din cadeți, se complectă mai târziu cu socialiști revoluționari și menșevici. In fața lui, se contituia însă o opoziție nouă și formidabilă a fracțiunii social-democrate bolșevice, condusă de Lenin și de un nou venit, Trotzki. Guvernamentalizându-se socialiștii revoluționari și menșevicii, făcură greșala să amâne mult ceruta reformă agrară până la convocarea adunării constituante, care urma să hotărască constituția definitivă a Rusiei: în acelaș timp, cereau continuarea războiului până la victoria finală. Massele ruseşti, care nu simțiseră că luptă pentru un război al lor, ci pentru un război al altora, cereau pace. Iar setea de pământ a țăranului, simțea că a venit acum clipa implinirii dorințelor. Nici bolșevicii nu-și dădură la început seama de impulsul haotic al masselor. Singur Lenin le înțelese și venind în Rusia (Aprilie) din emigrație, ceru pământ și pace. Agitația fără scrupule a bolșevicilor le câștiga în special massele hotărâte; în timp ce socialiștii revoluționari aveau de partea lor țărănimea, bolșevicii câștigau armata și muncitorimea din Petrograd și Moscova. Grație lor în Octombrie 1917, aveau să cucerească puterea. Alegerile pentru constituantă, (Ianuarie 1918) aveau să dea majoritate socialiștilor revoluționari, dar ședințele aveau loc la Petrograd, unde atotputernice erau armata și muncitorimea. Disolvarea constituantei avu loc la prima ședință.

Revoluția din Octombrie 1917 a fost spre deosebire de cea din Februarie, o lovitură calculată și pregătită, strategic de Lenin și tactic de Trotzki. Strategia lui Lenin a constat în a ști să profite de 4 împrejurări ce coincideau: posibilitatea de a lega revoluția bolșevică de lichidarea războiului imperialist; ocaziunea de a profita pentru câtva timp de războiul dintre cele 2 grupe de puteri, cari fără acest război, s'ar fi unit spre a combate revoluția bolșevică; posibilitatea de a susține un război civil mai lung, grație imensității Rusiei și stării proaste a mijloacelor de comunicație; existența unei mișcări revoluționare în massa țărănească. (Lenin, Boala copilăriei comunismului). Iar tactica lui Trotzki a fost de a cuceri întâi, nu ministerele, ci „centrele nervoase" ale orașului: centralele electrice (uzina de lumină, te-

legraful şi telefonul) şi de transport (gara şi portul), prin cari legătura cu exteriorul era paralizată.

* * *

Dar în numele cărora principii se făcuse revoluţia? Orice partid politic conştient, care revendică puterea, are un program de revendicări generale mai depărtate, doctrina, şi un program de realizări imediate, programul propriu zis. Programul lui Lenin şi al bolşevicilor fusese pământ şi pace; ei aveau însă şi o doctrină desvoltată de Lenin în cartea lui fundamentală „Stat şi Revoluţie", scrisă în Septembrie 1917 pe când se refugiase în Finlanda, de oarece guvernul provizoriu îl ameninţase cu arestarea, şi apărută, neterminată, după lovitura de stat care aducea pe bolşevici la putere.

Lenin spune că vrea să studieze din punct de vedere marxist, statul, lucrare pe care Marx n'a avut timp s'o facă. Cartea e aparent o exegeză marxistă extrem de riguroasă îndărătul căreia însă e mintea limpede de logician a lui Lenin.

Incă dela început, se degajă ideile fundamentale, cari vor sta la bazele „Leninismului": „Statul e un produs al societăţii ajunse la un grad oarecare de desvoltare; Statul e un fel de a mărturisi că această societate s'a încurcat într'o contradicţie internă insolubilă, că s'a despărţit în opoziţii de neîmpăcat. Pentruca aceste opoziţii, pentruca aceste clase despărţite de interese economice contrare să nu se distrugă una pe alta în lupte sterile, s'a simţit nevoia unei forţe vizibile, care să domine societatea, să împiedice conflictele şi să le menţină în limitele „ordinei stabilite". Această forţă eşită din societate, dar superioară ei, şi care se depărtează de ea din ce în ce mai mult, e statul", şi mai departe: „Statul este produsul şi manifestarea antagonismelor de neîmpăcat al claselor. Statul apare acolo unde contradicţiile de clasă sunt de neîmpăcat. Şi invers, existenţa statului, dovedeşte că contradicţiile claselor sunt de neîmpăcat". (Lenin, Stat şi Revoluţie, tr. fr. ediţia 1921, pag. 15). Această înţelegere a statului a fost alterată, zice Lenin, de acei socialişti revoluţionari şi menşevici, care-şi închipuie că statul poate fi organ de împăcare a claselor, sau ca acei (Kautsky), cari nu tăgăduiesc statului caracterul de opresor în serviciul unei clase, dar tăgăduiesc nece-

sitatea pentru clasa oprimată de a se libera revoluționar. Și tocmai acest lucru trebue să-l facă clasa oprimată. După cum statul burghez a urmat pe căi revoluționare statului feudal, tot astfel va urma statul proletar, statului burghez. Lenin reia apoi observația lui Marx: „Revoluțiile de până acum au întărit statul în loc să-l distrugă". (18 Brumar al lui Louis Bonaparte, în Lenin, pag. 49; comentat în scrisoarea lui Marx către Kugelmann din 12 Aprilie 1871, în Lenin pag. 50). Trebue anume sfărâmate armata permanentă și biurocrația, cei doi stâlpi ai statului burghez și în locul gol, făcut prin distrugerea acestui stat, să se instaleze „dictatura proletariatului" (expresia e a lui Engels), absolut necesară „pentru a înfrânge rezistența exploatatorilor și pentru a antrena masa enormă a populației, clasa țărănească, mica burghezie, semi-proletarii în organizarea regimului economic socialist" (Lenin, pag. 38). Cadrele acestui proletariat, le va constitui deocamdată partidul muncitoresc; într'o broșură apărută în preajma loviturii de stat, și intitulată „Bolșevicii se vor menține la putere?" Lenin spune că dacă 130.000 de proprietari și biurocrați au putut să stăpânească Rusia în timpul țarului, cu atât mai mult vor putea 240.000 de membri ai partidului bolșevic, cari reprezintă tendințele maselor.

Dar mașina de stat, cu ce să fie înlocuită? Lenin, pe urmele lui Marx, comentează experiența comunei din Paris (1871); clasa muncitorească, trebue să distrugă mașina de stat, nu să se mulțumească să o ia în posesie. Astfel, comuna din Paris, a înlocuit armata permanentă cu poporul înarmat și a căutat să supuie pe funcționari, alegându-i, nu numindu-i și reducându-le salariul la nivelul salariilor muncitorilor; parlamentul va fi înlocuit cu consiliul lucrătorilor, care va dispune de întreaga putere, executivă și legislativă. Reprezentanții vor avea mandat imperativ și vor fi oricând revocabili. Statul va căpăta caracterul unui stat centralizat format din comune de lucrători.

Desvoltând acest program, Lenin precizează diferențele dintre marxism și anarhism: printre altele, anarhiștii nu spun prin ce înlocuiesc statul. De altfel, după faza trecătoare a dictaturii proletariatului, după ce proletariatul va fi învins definitiv burghezia, „oRamenii se vor obișnui să observe regulele elementare ale vieții în societate, fără constrângere și fără subordonare" (Lenin pag. 105).

Capitolul V al cărții, care tratează despre fundamentele economice ale pieirii statului, este cel mai important. Venirea la putere a socialismului, trebue să fie precedată de o perioadă de tranziție, în care proletariatul va trebui să instaureze dictatura. Această dictatură, va fi necesară pentru sdrobirea definitivă a claselor posedante; majoritatea va oprima minoritatea, iar nu ca în regimul democrat burghez, unde, sub forme constituționale, minoritatea oprimă majoritatea Lenin spune:"..... este zdrobirea unei minorități de exploatatori de către o majoritate de exploatație. Aparatul special, mașina specială pentru zdrobire, statul, este încă necesar, dar este numai un stat tranzitoriu, căci zdrobirea unei minorități de exploatatori de majoritatea sclavilor salariați de eri, este lucru atât de ușor și natural, încât va costa omenirii mult mai puțin sânge decât zdrobirea revoltelor de sclavi, servi și salariați. Exploatatorii nu sunt în stare să zdrobească poporul fără a avea la dispoziția lor o mașină specială complicată, pe când poporul poate zdrobi pe exploatatori, fără aparat special, prin simpla organizare a maselor înarmate, în genul sovietelor de luptători și soldați". (Lenin pag. 114—115). In regim comunist, nu va mai exista nici o opresiune, căci clasele vor dispare.

Imbibat de marxism, Lenin arată cum însuși capitalismul prepară căile comunismului prin admiterea din ce în ce a câtor mai mulți la conducerea statului. Economia centralizată, va ușura controlarea producției și repartiției de către poporul înarmat. Personalul specialist care lucra până acum în contul capitalismului, va lucra în contul poporului înarmat. Dar după ce învățătura conducerii statului se va fi generalizat, va dispare și ultima formă de stat, statul muncitorilor înarmați, societatea va deveni un birou și o fabrică.

Cartea nu a fost terminată, trebuia să mai cuprindă un capitol, în care urmau să fie comentate revoluțiile rusești din 1905 și 1917. In prefața, cu data de 30 Noembrie 1917, Lenin spune: „E mai util să faci experiența unei revoluții, decât să scrii despre ea".

* * *

In numele acestei doctrine, Lenin revendica în Octombrie 1917 puterea. Lovitura de stat din 25 Octombrie, reușește, tru-

pele strânse de Kerensky pentru a lupta împotriva bolşevicilor, se risipesc. Imediat face Lenin Germaniei propuneri de pace, cedând pe toată linia: „pierd spaţiu ca să câştig timp". La 3 Martie 1918, pacea era încheiată la Brest-Litowsk. Afară de Polonia şi ţările baltice, Rusia pierdea şi Ucraina. Dar răscoalele vor isbucni pretutideni, şi urmează doi ani de războiu civil (Iudenici la vest, Colceag la est, Denikin şi Wranghel la sud). Intre timp, adunarea constituantă fusese disolvată, (8 Ianuarie 1918), toate datoriile externe erau anulate, (23 Ianuarie). Ucraina şi Uralul, vor fi recâştigate după lupte dârze. Cu Germania relaţiile nu merg bine: Contele Mirbach, ambasadorul Germaniei, va fi omorât (Mai 1918), relaţiile între cele 2 ţări vor fi rupte, tratatul dela Brest-Litowsk va fi rupt (Noembrie 1918). In interior lupta cu socialiştii revoluţionari, teroarea albă şi teroarea trupelor duşmane, va motiva teroarea roşie. Lenin va scrie: „Burghezii englezi uită 1649, burghezii francezi uită 1793. Teroarea era justificată în ochii lor când era întrebuinţată de burghezie contra feudalităţii. Ea nu va mai fi când e întretrebuinţată de popor împotriva burgheziei. In realitate, teroarea este criminală, când este întrebuinţată de minoritate contra majorităţii, dar nu când e întrebuinţată de majoritate contra minorităţii". (Scrisoarea din 20 Aprilie 1918 către muncitorii americani). La 7 Decembrie 1917, era înfiinţată Ceka (= Comisiunea extraordinară de judecată). După atentatul împotriva lui Lenin, (August 1918), se înfiinţează pedeapsa cu moartea pentru crimele politice. Pentru a lupta în afară, se va improviza armata roşie, al cărei conducător e Trotzki, şi ale cărei cadre sunt formate fie din comunişti, fie din transfugi ai vechii armate ţariste. In Septembrie 1918, încep victoriile armatei improvizate, uşoare împotriva unor trupe tot atât de improvizate ca cele ale lui Kolceak sau Denikin, dar mai grele împotriva armatei Polone, condusă de generalul francez Weygand (August 1920). La sfârşitul lui 1920, Wranghel, ultimul luptător contra-revoluţionar, era învins. Domnea „pax sovietica" (Nolde).

Războiul civil forţase centralizarea în mâinile Moscovei, noua capitală. Evenimentele şi principiile socializase şi centralizase industria, rechiziţionase produsele agricole, distrusese moneda prin inflaţie. Organizaţia economică în aparenţă socialistă, era în fond, impusă de necesităţile blocusului, ale foametei şi ale

războiului. Perioada dela 1918, până la 1921, poartă numele de „comunism de război".

In 1921, producția industrială scăzuse la 10% din ce era înainte de război, producția agricolă la 60% din ce era înainte de război. Lipseau și alimentele și combustibilul. In Martie 1921, isbucnea o răscoală în rândurile marinarilor din Kronstadt, la porțile Petrogradului, înăbușită după 2 săptămâni, dar semnificativă, prin faptul că marinarii fuseseră printre primele elemente revoluționare. Lenin se văzu nevoit să dea înapoi. O serie de decrete (19—29 Martie 1921) permit comerțul interior, înlocuiesc rechizițiile prin impozit în natură, permit țăranilor folosința produselor lor; piețele sunt redeschise la 1 Aprilie. Economia politică socialistă (Sep) făcea loc noii economii politice. (Nep). Rămâneau monopolizate industria, proprietatea pământului, băncile, transporturile și comerțul exterior. Lenin încerca să facă pe țărani să-și vândă grâul, în schimbul mărfurilor produse de stat. El își dăduse însă seama că fabricile nu pot produce tot de ce țăranul avea nevoie, deci trebuia să lase o parte din schimbul mărfurilor pe seama comerțului privat, care impunea o economie monetară stabilă. In acest caz apărea noțiunea de preț de cost și necesitatea diferențierei salariilor. Lenin renunța însă la orice, spre a evita ruptura cu țărănimea.

După 2 ani, noua politică trecu printr'o criză gravă. Prețurile de cost nu scădeau, randamentul mânei de lucru nu creștea. Recolta bună din 1923, avu ca urmare scăderea prețurilor agricole; de altă parte, comercianții de detaliu sporiseră prețurile. Pe un grafic, curbele prețurilor agricole și industriale mergeau depărtându-se, având forma unor foarfeci (Septembrie 1922—Septembrie 1923). Trotzki spuse: „Trebue să închidem foarfecele". Efortul purtă asupra exportului de cereale și asupra unei revizuiri a cheltuielilor generale în uzine și a închiderii uzinelor costisitoare, (reorganizarea rațională). In Februarie 1924, efectele măsurilor luate se văzură prin scăderea prețurilor industriale: foarfecele se închideau.

Această politică era acuzată de Trotzki de deviere dela linia de conduită comunistă. Atitudinea lui era susținută de lucrători nemulțumiți de restrângerile ce li se impuneau în favoarea țărănimii. Dar toată preocuparea era momentan îndreptată înspre boala lui Lenin, a cărui paralizie, începută în 1922, progresa

mereu. Moartea lui (21 Ianuarie 1924) avea să grăbească procesul latent care desbătea în partidul comunist.

In hârtiile găsite după moartea lui Lenin, se aflau o serie de însemnări despre fruntaşii partidului comunist: „testamentul politic" al lui Lenin. El afirma, că grija cea dintâi a viitorului, trebue să fie menţinerea unităţii partidului comunist. Pericolul de sciziune poate veni, fie dela Stalin care ca secretar general al partidului, a concentrat în mâinile lui o putere imensă, fie dela Trotzki, prea autoritar şi dominator.

Lupta între Trotzki şi Stalin avea să înceapă îndată după moartea lui Lenin. Grosul partidului era îndărătul lui Stalin. Trotzki încearcă să-şi învingă rivalul cu mijloace doctrinale, cerând lărgirea şi permanentizarea revoluţiei, Rusia urmând să-şi îndrepte toată energia pentru a provoca revoluţia mondială, într'o singură ţară neputându-se edifica socialismul. Altfel se va ajunge pe cale indirectă tot la capitalism, dar la un capitalism biurocratic. Stalin răspundea argumentării lui Trotzki, susţinând posibilitatea edificării socialismului într'o singură ţară, căci în regim de dictatură a proletariatului, sub conducerea lucrătorilor, ţărănimea va putea fi condusă la socialism. După agitaţii de câţiva ani, (1924—1927), şi o încercare nereuşită de lovitură de stat, cu prilejul aniversării a 10 ani dela lovitura de stat din 1917 (7 Noembrie 1927), al 15-lea congres al partidului comunist excludea din partid pe Trotzki şi pe prietenii lui. (Decembrie 1927). Deşi învingea pe Trotzki, totuşi Stalin îi luă o parte din idei. Cum ţăranul era refractar colectivizării, va impune o politică mai energică. O producţie în stil mare, impunea colectivizarea agriculturii. Dar împotriva acestei politici, se ridică o altă opoziţie, zisă de dreapta, în frunte cu Bukharin şi Rikof, cari găseau că ritmul de colectivizare era prea grăbit. Şi această opoziţie era să fie învinsă de Stalin la al 16-lea congres al partidului comunist din Mai 1930, după ce în 1928 se adoptase un plan de punere în valoare socialistă a Rusiei pe timp de 5 ani. Se porneşte atunci o luptă violentă împotriva ţăranilor bogaţi (kulaki) individualişti, refractari intreprinderilor colective. Colectivizarea va merge chiar atât de repede, încât Stalin va interveni pentru a modera zelul agenţilor subalterni. In acelaş timp se creează întreprinderi agricole de stat uriaşe, unde are loc exclusiv cultura în mare (sovhozuri). Graţie lor,

se vor arunca pe pieţele europene cereale, cari vor provoca prăbuşirea preţurilor în toamna anului 1930.

B. NOUA ORGANIZARE CONSTITUŢIONALA ŞI ADMINISTRATIVĂ.

Textele constituţionale, ale Rusiei sovietice sunt următoarele:

a) Declaraţia drepturilor poporului muncitor şi exploatat din 16 Ianuarie 1918.

b) Constituţia din 10 Iulie 1918.

c) Constituţia din 6 Iulie 1923, care transformă statul rusesc într'un soi de stat federal (U.R.S.S.).

d) Constituţia din 11 Mai 1925, care înlocueşte aplicarea vechei constituţii din 1918, asupra întinderilor Rusiei mari (R.S.F.S.R.).

Declaraţia drepturilor poporului muncitor şi exploatat, votată la al 3-lea congres al sovietelor, nu prezintă importanţă prea mare, fiind o înşirare frazeologică a scopurilor revoluţiei. Iată textul acestei declaraţii:

I.

1. Rusia este proclamată republica sovietelor (consiliilor) de deputaţi muncitori, soldaţi şi ţărani. Totalitatea puterii centrale şi locale aparţine acestor soviete.

2. Republica sovietelor din Rusia se bazează pe asocierea liberă a naţiunilor libere în federaţia republicelor sovietice naţionale.

II.

Impunându-şi ca scop esenţial desfiinţarea oricărei exploatări a omului prin om, a eliminării complete a societăţii împărţite pe clase, a dispariţiei exploatatorilor, a întemeerii unei organizaţii socialiste a societăţii şi a triumfului socialismului în toate ţările, al 3-lea congres al sovietelor mai decide:

1. Pentru a realiza socializarea pământului, proprietatea privată a pământului e desfiinţată şi totalitatea pământurilor este declarată proprietatea poporului, şi transmisă fără nici o indemnitate muncitorilor, cari o au în folosinţă în mod egalitar.

Pădurile, subsolul şi apele, inventarul viu şi mort, domeniile şi exploatările agricole, sunt în totalitate declarate bunuri ale naţiunii.

2. Legea sovietelor asupra controlului muncitoresc şi a consiliului superior al economiei naţionale este confirmată spre a asigura predominarea muncitorilor asupra exploatatorilor; ea este un prim pas spre transferul fabricelor, uzinelor, minelor, căilor ferate şi celorlalte mijloace de producţie şi de transport, republicei muncitoreşti şi ţărăneşti a sovietelor.

Al treilea congres al sovietelor, consideră legea sovietică asupra anulării datoriilor guvernului ţarului, a proprietarilor funciari şi a burgheziei ca o primă lovitură dată capitalului bancar şi finanţei internaţionale.

3. Transformarea tuturor băncilor în proprietate de Stat este considerată ca una din condiţiunile liberării masselor muncitoare de jugul capitalului.

4. Obligaţia generală de muncă este stabilită pentru a distruge clasele parazite ale societăţii.

5. Inarmarea muncitorilor, formarea unei armate roşii socialiste a muncitorilor şi a ţăranilor şi dezarmarea completă a claselor posedante sunt prevăzute pentru a asigura plenitudinea puterii masselor muncitoare.

III.

1. Exprimând hotărîrea de a smulge omenirea din ghiarele capitalului financiar al imperialismului care a inundat de sânge lumea prin cel mai vinovat dintre războaie, al treilea congres al sovietelor, aderă fără rezerve la politica de anulare a tratatelor secrete, de organizare a fraternizării celei mai largi a lucrătorilor şi a ţăranilor armatelor încă în luptă şi la politica de a obţine cu orice preţ prin măsuri revoluţionare, o pace democratică între popoare, pace fără anexiuni sau contribuţiuni, bazată pe dreptul popoarelor de a dispune de ele înşile.

2. Urmărind aceleaşi scopuri, al treilea congres al sovietelor insistă asupra unei rupturi complecte cu politica barbară a civilizaţiei burgheze, care respectă buna stare a unui mic număr de naţiuni alese bazată pe aservirea a sute de milioane de muncitori a popoarelor din Asia, din colonii şi din celelalte ţări mici.

Al treilea congres al sovietelor aprobă politica consiliului comi-

sarilor poporului, care a proclamat independența completă a Finlandei, a început retragerea trupelor rusești din Persia, a declarat Armenia liberă.

IV.

Al treilea congres crede că în momentul când se desfășoară o luptă hotărîtoare a poporului contra exploatatorilor săi, ultimii nu trebue să aibă nici un grad al puterii. Puterea, trebue să aparțină exclusiv masselor muncitoare și reprezentanților lor suverani, sovietele de lucrători, soldați și țărani.

E o înșirare de principii, proclamate de un congres al sovietelor, care rămâne astfel deasupra textelor. Iar cum acest congres este compus numai din comuniști, partidul comunist va fi dela început deasupra textelor și nu va fi limitat de ele.

După câteva luni, era elaborat un text întreg de organizare constituțională: Constituția din 10 Iulie 1918, votată de al cincilea congres al sovietelor. Declarația drepturilor poporului muncitor și exploatat, devenea partea I-a a constituției (Art. 1—7). Titlul V. (Art. 9—23) continuă să cuprindă principii generale; astfel art. 9 spune: „Datoria fundamentală a constituției pentru *perioada tranzitorie actuală*, este să stabilească dictatura proletariatului orașelor și satelor, și a țăranilor săraci sub forma unui puternic guvernământ al sovietelor". Art. 10: .....„Puterea *întreagă* aparține populației muncitorești a țării, întrunită în sovietele rurale și muncipale". Art. 13 prevede libertatea conștiinței. Art. 14: „In scopul de a asigura proletariatele, libertatea *efectivă* de gândire, se suprimă supunerea presei către capital și pune în mâna lucrătorilor și țăranilor săraci toate aparatele technice necesare editării". Art. 15 prevede libertatea *efectivă* de întrunire pentru proletariat. Art. 16, libertatea *efectivă* de asociație. Art. 17, învățământul gratuit, Art. 18 cuprinde dispoziția muncii obligatorii și deviza „cine nu muncește, nu mănâncă". Art. 19: „Datoria oricărui cetățean este să apere societatea socialistă"; deci serviciu militar obligator. Celelalte articole, (20—23) cuprind dispoziții referitoare la naturalizare, dreptul de refugiu și desființarea privilegiilor.

In 1925, la al 12-lea congres al sovietelor, focul revoluționar se răcise; articolele referitoare la drepturi, sunt mai puțin nu-

meroase (1—15) şi nu mai poartă titlul pompos de „declaraţie a drepturilor poporului muncitor şi exploatat", ci acel mai modest de „dispoziţii generale". Art. 1, după ce repetă originile constituţiei, declară că republica socialistă federativă sovietică (R. S. F. S. R.) îşi propune *„să garanteze dictatura proletariatului cu scopul de a zdrobi burghezia, de a suprima exploatarea omului prin om şi de a realiza comunismul sub care regim nu va exista nici împărţire în clase, nici putere în Stat"*.

Art. 3, prevede că R. S. F. S. R. nu este decât o republică ce face parte din Uniunea republicelor socialiste sovietice (U.R. S.S.) organizată prin Constituţia din 1923. In celelalte articole, se prevăd libertăţile: libertatea de conştiinţă pentru muncitori (art. 4, ce repetă fostul art. 13), libertatea presei pentru muncitori (art. 5 ce repetă art. 14), libertatea întrunirilor pentru muncitori (Art. 6 ce repetă art. 15), libertatea asociaţiei (art. 7 ce repetă art. 16), dreptul la instrucţie. (Art. 8 ce repetă art 17). Art. 9 declară munca obligatorie fără a mai repeta deviza „cine nu munceşte, nu mănâncă". Art. 10 repetă obligaţia serviciului militar, art. 12 repetă dreptul de azil, art. 13 permite oricărei naţionalităţi să se folosească de limba ei la congrese, la tribunale, în viaţa administrativă şi în viaţa socială (dispoziţia mult mai largă decât vechiul art. 22). Art. 14, repetând vechiul art. 23, privează de drepturi indivizii şi grupele izolate cari uzează de ele împotriva revoluţiei sociale.

Acestea sunt dispoziţiile constituţiunilor sovietice referitoare la drepturile indivizilor. E de remarcat însă, că pretutindeni toate textele constituţionale vorbesc de drepturile muncitorilor, iar nu de drepturile tuturor indivizilor.

Care este însă structura organizării interne a Rusiei sovietice? Rusia este o ierarhie de consilii (soviete) alese de muncitori şi compuse tot din muncitori. La capătul de jos al ierarhiei, sunt sovietele de sate (un delegat la 100 locuitori) şi de oraşe (un delegat la 1.000 locuitori); sovietele de sate se întrunesc în soviete de volost (plasă), 10 membrii ai sovietului de sat trimiţând un delegat în sovietul de volost. Sovietele de volost şi sovietele de oraşe, trimit delegaţi în sovietele de district (uiezd), un delegat la 2.000 de alegători din partea sovietului de oraş, un delegat la 10.000 locuitori din partea sovietului de volost. Sovietele de district şi sovietele de oraşe, trimit delegaţi în so-

vietele de provincii, — sovietele de orașe trimit un delegat la 5.000 alegători, iar sovietele de district, trimit un delegat la 25.000 locuitori. (Art. 53 al constituției din 1918, art. 49 al constituției din 1925). Aceste soviete sunt convocate odată pe an în congrese (constituția din 1918 în art. 54 prevedea convocări mai dese, mergând până la o dată pe lună pentru sovietele de volost), fie în sesiune ordinară, fie în sesiune extraordinară după propunerea și hotărîrea sovietelor superioare (art. 52 constit. din 1925). In intervalul dintre sesiuni, congresele sovietelor își aleg comitetul lor executiv (ispolkom) cu un prezidiu, cari devin organele supreme ale puterii sovietice în intervalul sesiunilor. Pentru îndeplinirea diverselor lor atribuțiuni, sovietele lucrează în secțiuni.

Aceste atribuțiuni fixate prin art. 61 al Constituției din 1918, au fost lărgite prin art. 64 al constituției din 1925; ele se referă în special la veghiarea aplicării dispozițiunilor organelor superioare corespunzătoare, la măsuri de desvoltare economică și culturală; încolo, atribuțiunile sunt pur locale, cu grija menținerii „legalității revoluționare". Art. 66 și 67, prevăd dispoziții importante prin cari se pot suspenda hotărîrile sovietelor; art. 66 prevede posibilitatea suspendării hotărârilor consiliului comisarilor poporului, art. 67 prevede posibilitatea suspendării organelor regionale.

Acestea sunt organele locale; dar în Rusia sunt și organe centrale. Organul suprem e congresul pan-rus al sovietelor, care se întrunește în fiecare an, compus din delegați ai orașelor (unul la 25.000 alegători) și ai provinciilor (unul la 125.000 de locuitori). Acest congres poate fi convocat, fie după cererea comitetului central executiv, fie după cererea unor soviete, cari să reprezinte o treime din populația țării. In intervalul dintre congrese, atribuțiunile lui sunt îndeplinite de comitetul executiv central pan-rus al sovietelor (V. Z. I. C.), care după art. 24 al constituției din 1925 este organul suprem de legislație, administrație și control al R. S. F. S. R., corespunzător parlamentului european. Președintele lui e președinte al republicii. In intervalul dintre sesiuni, organul suprem este prezidiul acestui comitet, compus din 21 de membrii; iar alături de prezidiu este sovietul comisarilor poporului (Sovnarcom), însărcinat cu administrația generală.

Atribuțiunile acestor organe se întrepătrund și se complică, textele constituționale nefiind clare. Congresul pan-rus al sovietelor pare a avea singur atribuțiuni de putere constituantă (art. 16 constit. 1925). Congresul pan-rus și comitetul central executiv au atribuțiunile fixate de art. 17: direcția generală a politicii și a economiei politice, fixarea granițelor, împărțirea administrativă, stabilirea planurilor economice generale, fixarea bugetului, impozitele, elaborarea codurilor, dreptul de amnistie, împreună cu diverse atribuțiuni de tutelă asupra sovietelor inferioare.

Comisariatele poporului ce constituie sovietul comisarilor poporului, sunt în număr de 11 și anume: Consiliul superior al economiei naționale, comerț interior, muncă, finanțe, inspecție muncitorească și țărănească, interne, justiție, instrucție publică, higienă, agricultură, asigurări sociale. (Art. 37). Deciziunile comisarilor poporului, pot fi apelate în fața consiliului acestor comisari, sau în fața prezidiului; ele pot fi anulate de comitetul central executiv, în caz că sunt contrare instrucțiunilor generale date de acest organ.

Dreptul constituțional rusesc nou e dominat de noțiunea sovietului. Fruct al sociabilității și al dorinței de vorbă a rusului (razgovor), sovietul ca organizație de luptă, apare întâia oară în timpul revoluției din 1905. Consiliul (sovietul) delegaților lucrătorilor din Petersburg se ivise spontan pentru a da o unitate de direcție mișcării muncitorești revoluționare, la 26 Octombrie 1905, grupând personalul a 42 de întreprinderi mari și membrii a trei sindicate; după câteva săptămâni, grupa 147 de fabrici, 34 de manufacturi, 16 sindicate, cuprinzând în total 562 de delegați. Deși nu se considera legat de vre-o politică, făcea politică socialistă; avocatul Crustaliev era președinte, Trotzky vice-președinte. Sovietul era puternic, și o dovedi rezistând hotărîrii lui Witte de a cenzura ziarele, prin greva tipografilor. Greșala va fi că exagerând revendicările muncitorești, va fi părăsit de intelectuali și burghezime; la 8 Decembrie, în urma încercării de grevă generală, Crustaliev va fi arestat și sovietul disolvat.

Încă din 1907, Trotzky într'un articol din „Neue Zeit" (T. XXV, 2 p. 76) comentând sovietul, vedea în el „expresiunea organizată a voinței de clasă a proletariatului"... „el este adevărata democrație ferită de orice falșificare, fără o a doua cameră, fără biurocrație de profesie, cu dreptul pentru alegători de a-și

concedia în orice moment reprezentanții". Continuând pe Trotzky, Radek în prefața la „Programul comunist" (1918) a lui Bukharin, spune: „Massele populare nu mai au încredere în clasele conducătoare, — ele își caută singure calea, — aceasta e forța care dă impuls sistemului sovietelor". După Radek, democrație, sindicalism, sunt vorbe: scopul este constituirea unui Stat, care să deschidă maselor oprimate posibilitatea de a lua parte la conducere. Votul universal n'a dat nimic. Singurul vot posibil este votul pe întreprinderi, care constituie celula mecanismului etatic. Reprezentanții proletariatului dintr'o localitate constituie și puterea de Stat și autoritatea de conducere economică, astfel că acești reprezentanți, sunt învestiți cu toată puterea politică, legislativă și administrativă (Trotzky „Avènement du bolchévisme"). Prin soviete, adaugă Bukharin, și numai prin soviete, se va instaura dictatura proletariatului, condiție sine qua non a instaurării comunismului.

* * *

In toate aceste dispoziții referitoare la soviete, este vorba de alegători. Dar nu toată lumea are drept de vot. Art. 65 al constituției din 1918, după ce acordă dreptul de vot fără diferență de naționalitate, religie, reședință, sex, dela vârsta de 18 ani, cu posibilitatea pentru sovietele locale de a reduce această vârstă, exclude dela dreptul de vot cetățenii cari întrebuințează salariați în scopul de a-și spori veniturile, persoanele cari trăiesc dintr'un venit neprovenit din muncă, cum sunt rentele, veniturile din întreprinderi sau imobile, comercianții particulari și samsarii, călugării și preoții, funcționarii și agenții fostei poliții țariste, în sfârșit nebunii și condamnații pentru crime și delicte. Ofițerii și soldații au drept de vot. Art. 69 al noii constituții, repetă dispozițiile, ridicând însă sovietelor locale dreptul de a coborî vârsta de alegător sub 18 ani. Art. 78 al constituției din 1918 și art. 75 al constituției din 1925 prevăd dispoziția că alegătorii cari au trimis un delegat în soviet, au dreptul oricând să-l recheme; deasemeni delegatul e obligat să facă alegătorilor o dare de seamă asupra activității lui. In proectul constituției din 1925, art. 69 cuprindea dispoziții mai largi prin cari se încerca să se acorde drept de vot și țăranilor ce întrebuințează salariați, dar con-

gresul sovietelor a modificat textul revenindu-se la formularea din 1918. E de remarcat apoi că la oraşe se votează pe intreprinderi şi pe uniuni profesionale, numai la sate s'a păstrat vechiul criteriu teritorial. Restricţiile aduse dreptului de vot pot fi astfel împărţite în două categorii: restricţii muncitoreşti (cei ce profită de munca altora, ce trăiesc din rente, etc.) şi restricţii politice (preoţii, foştii poliţişti, etc.).

Rezultatele acestor diverse dispoziţii sunt numărul mare de abţineri şi ca corolar, cu cât ne urcăm în scara erarhiei sovietice, proporţia din ce în ce mai mare de comunişti: dela 6% în sovietele de sate proporţia se urcă la 70% în sovietele de oraşe şi 94% în congresul pan-rus al sovietelor (Mirkine-Guetzevitch „Théorie générale de l'état soviétique", pag. 46). Singurul partid organizat fiind partidul comunist, reprezentanţa sovietică se reduce la a fi repartizarea membrilor partidului comunist pe localităţi.

Inainte de a încerca lămurirea structurii statului sovietic şi a integrării partidului comunist în acest stat, trebue lămurită noţiunea de lege sovietică şi concepţia sovietică a separaţiei puterilor. Trebue dela început subliniată absenţa unui indice material al legii şi greutatea de a se diferenţia legea de un act administrativ. Scopul fiind interesul clasei proletare, legea nu are rostul decât de a folosi, indiferent de tehnică juridică; legea are un simplu caracter „instrumental". Legea, după Lenin, nu e decât un cuvânt de ordine în propagandă. Astfel încât sunt mai multe organe cari elaborează dispoziţiuni generale, pe cari noi le numim legi: congresul sovietelor, comitetul executiv central, prezidiul, consiliul comisarilor poporului. Una din urmări este că nu toate legile sunt publicate. Aceste două fenomene — multiplicitatea autorilor legilor şi nepublicarea lor — au avut urmări catastrofale, fiind una din cauzele anarhiei din epoca comunismului de război. In timpul N. E. P.-ului a renăscut noţiunea de legalitate dar sub formă de conformitate scopului şi idealurilor revoluţiei, sau cum îi spun juriştii sovietici, de *„legalitate revoluţionară"*.

Una dintre caracteristicele dreptului ţarist absolutist fusese posibilitatea ca o ordonanţă (ucaz) act referitor la o situaţiune individuală, să desfiinţeze aplicarea unei legi (art. 70 al legilor fundamentale). Faptul se repetă sub regimul sovietic, criteriul

valabilității nefiind un criteriu formal, ci conformitatea față de legalitatea revoluționară.

Apare astfel o însușire aparte a bolșevismului, lipsa noțiunii de separație a puterilor; juriștii bolșevici susțin că această separațiune e o simplă noțiune capitalistă și o înlocuesc cu „dimensiunea puterii". Când s'a prăbușit regimul țarist și s'au constituit spontan sovietele, aceste colectivități au luat asupra-le *întreaga* putere, legiferând și administrând, singura întrebare care s'a pus fiind acea a repartizării exercițiului puterii între aceste organe, cari toate reprezintă o *plenitudine de putere,* a repartizării proporției de suveranitate ce revenea fiecăreia. Diversele soviete au astfel putere legislativă, executivă și judecătorească, diferă numai cantitatea, adică dimensiunea acelor puteri.

Trăsăturile generale ale regimului legii sovietice, sunt după Mirkine-Guetzevitch: negarea dreptului obiectiv, supremația faptului asupra dreptului, toate acoperite de un iraționalism de neînțeles dreptului european.

* * *

Statul sovietic mai are o caracteristică prin care se diferențează de celelalte state constituționale: este un stat federal, dar nu un stat federal conform cu doctrina și practica europeană. Problema e foarte importantă. Constituțiile de cari am vorbit până acum, din 1918 și 1925 nu se aplică decât întinderilor zise ale Rusiei mari; mai rămân pe teritoriul cunoscut al Rusiei și alte republici, fiecare cu constituția ei:

a) Republica Ucrainei (R. S. S. U.).

b) Republica Rusiei albe (R. S. S. B.).

c) Republica federativă a Transcaucaziei (R. S. S. F. T.) compusă din Azerbeidjian, Georgia și Armenia.

Aceste republici împreună cu republica Rusiei (R. S. F. S. R.) se grupează într'un stat federativ: Uniunea republicelor socialiste sovietice (U. R. S. S.). E de remarcat că în titlul acestui stat nu intră cuvântul de Rusia.

Principiile cari stau la baza acestei uniuni au fost: liberă formație a națiunilor, liberă intrare și eșire în Uniunea federală, supremația uniunei asupra diverselor state federate.

Principiul liberii formații a națiunilor era trecut în programul bolșevic încă dela al uoilea congres al partidului (Londra 1903,

art. 9 al programului). Această formare era legată de principiul autonomiei locale cât mai întinse, părăsindu-se centralismul marxist. Al doilea principiu — dreptul de liberă intrare a oricărei naţiuni în Uniunea republicelor socialiste — cuprinde în sine posibilitatea pentru orice naţiune revoltată împotriva capitalismului să intre în uniunea sovietică; aşa încât Uniunea sovietică nu e un stat închis şi delimitat precis, ci elastic şi putându-se mări nu prin anexiune, ci prin liber consimţimânt. De altfel, diversele republici citate mai sus, s'au considerat state independente, au tratat între ele dela 1919—1921 şi abia la congresul din Decembrie 1922, au constituit actuala Uniune a republicilor sovietice; acest prim congres nu formula decât deziderate, o declaraţie şi un proect de constituţie, care revizuit de comitetul central executiv al Uniunii, devenea constituţia din 6 Iulie 1923, aprobată definitiv de congresul sovietelor la 31 Ianuarie 1924. Textele sunt rezultanta tendinţelor contradictorii, centraliste pentru acţiunea sovietică politică, federaliste pentru tendinţele locale, psihologice şi economice. In faţa lor, au răsărit două teorii; una prin care se susţine că o parte din suveranitatea statelor este alienată în favoarea Uniunii; alta, prin care se susţine că suveranitatea acestor State nu este câtuşi de puţin alienată, nedând Uniunii decât un drept de control. Orice teorie am admite însă, supremaţia Uniunii asupra statelor federate este o realitate.

Art. 1 al constituţiei cuprinde lista atribuţiunilor Uniunii: între altele, reprezentarea Uniunii în relaţii internaţionale cu alte State, modificarea graniţelor, declaraţia de război, încheerea împrumuturilor interne şi externe, conducerea comerţului exterior şi determinarea sistemului de comerţ interior, stabilirea planului general al economiei naţionale a Uniunii, conducerea transporturilor, organizarea forţelor armate, aprobarea bugetului şi a impozitelor, stabilirea principiilor generale ale exploatării şi uzufructului pământului, subsolului, pădurilor şi apelor, stabilirea legilor muncitoreşti, de instrucţie publică, de higienă, exercitarea dreptului de amnistie, abrogarea hotărârilor congreselor sovietelor ale republicilor federate contrare constituţiei generale, tranşarea litigiilor între republicele federate.

Capitolul II al constituţiei, cu titlul „Drepturile suverane al Republicilor federate şi dreptul de cetăţenie în Uniune“ cu-

prinde în art. 4 dispoziția că fiecare din republicele federate are dreptul de a eși din Uniune ceeace apropie U. R. S. S. mai curând de confederațiunile de state decât de statul federal.

Ierarhia sovietelor este aceiași în Uniune ca și în R. S. F. S. R.: 1. Congres pan-rus al sovietelor, care se întrunește odată pe an, compus din reprezentanți ai sovietelor urbane (un deputat la 25.000 alegători) și ai sovietelor de provincii (un deputat la 125.000 locuitori); 2) comitet executiv central compus din sovietul Uniunii ales de congresul pan-rus în raport cu numărul populației (414 membrii) și sovietul naționalităților compus din reprezentanții republicelor federate (câte 5 reprezentanți) și ai teritoriilor autonome (câte 1 reprezentant); 3) prezidiu care se întrunește în intervalele dintre seziunile comitetului central executiv; 4) consiliul comisarilor poporului, compus din 1 președinte, mai mulți președinți ajutori și diverși comisari ai poporului, la externe: război și marină, comerț exterior, căi de comunicație, poștă și telegraf, inspecție muncitorească și țărănească, muncă, aprovizionare și președintele consiliului superior al economiei naționale (art. 37); acești comisari sunt fie pan-unioniști, adică pentru toată U. R. S. S. și anume: externe, război și marină, comerț exterior, căi de comunicație, poștă și telegraf, fie federali: consiliul superior al economiei naționale, aprovizionarea, munca, finanțele, inspecția muncitorească și țărănească (art. 51 și 52), fiecare dintre republici au și ele consiliul respectiv de comisari ai poporului. (Art. 67).

Instituțiunile comune cari prezintă particularități, sunt două: tribunalul suprem și direcția politică unificată a statului. Tribunalul suprem are ca scop să întărească *legalitatea revoluționară* pe teritoriul Uniunii. Atribuțiunile lui sunt: să dea tribunalelor supreme ale republicelor federate interpretări obligatorii în chestiuni de legislație, să examineze legalitatea diverselor măsuri republicelor federate din punct de vedere constituțional, să lichideze litigiile judiciare între republicele federate, de a examina acuzațiile îndreptate împotriva înalților funcționari ai Uniunii, (art. 43). El poate funcționa fie în ședințe plenare, fie în colegii speciale (civil, penal, militar, transporturi militare, conform art. 44 și este compus din 11 membrii numiți de comitetul executiv central, 4 delegați ai Tribunalelor supreme ale republicilor și un reprezentant al Direcțiunii politice unificate a Statului,

alături de un procuror și un substitut de procuror; dreptul de a trimite în fața tribunalului acuzați, ce intră în cazurile prevăzute de art. 43 nu poate fi exercitat decât de comitetul executiv central, de prezidiu, de procurorul tribunalului suprem, de procurorii republicelor federate și de direcțiunea politică unificată a statului.

Direcția politică unificată a Statului (G. P. U.) este instituită pe lângă consiliul comisarilor poporului, cu scopul de a lupta împotriva contra-revoluției politice și economice, spionajului și banditismului, președintele ei face parte din consiliul cu vot banditismului, președintele ei face parte din consiliu cu vot consultativ (art. 61). Această direcție are organe locale în toate republicele, legalitatea actelor ei fiind supraveghiată de procurorul tribunalului suprem. Dispozițiunile sunt cam generale și vagi.

* * *

Astfel reese structura statului sovietic din textele reci. Dar în dosul textelor există o realitate, de multe ori deosebită. In dosul piramidei de complicate ierarhii sovietice, trăiește o realitate simplă. Statul sovietic nu e un stat de drept, cum îi cere să fie Mirkine-Guetzevitch și nu e niciun motiv să fie. *Statul sovietic este un stat cu mit economic, nu juridic. Alcătuit pentru a îndrepta nedreptăți economice, nu trebue criticat pentru alte vini decât economice, o altă critică nu-l atinge.*

Inainte de a studia economismul statului sovietic, se impune o întrebare preliminară: este acest stat limitat sau nu?

Din analiza făcută statului sovietic, reese că nu s'ar cunoaște în U. R. S. S. noțiunea de lege; există numai deciziuni imperative. Statul nu e stat de drept, ci expresiunea unei puteri de clasă, care o exercită în favoarea ei. Astfel încât acest stat nu e limitat de vre-un drept superior lui, sau de drepturi ale indivizilor. Dar această nelimitare este absolută? Mirkine-Guetzevich afirmă lipsa oricărei limitări a puterii statului: nu există drept obiectiv. Ni se pare totuși exagerată această afirmație; puterea de stat eșită din și exercitată pentru clasa muncitoare, este limitată de însăși interesele acestei clase. Astfel, pe când dreptul eșit din revoluția franceză era limitat de drepturile indivizilor, dreptul eșit din revoluția rusă este limitat de drepturile

unei clase, clasa muncitorească. Se desemnează o legalitate nouă, care produce nulităţi noi.

Mecanismul descris până acum pare haotic. Dar federalismul, contrazicerea autonomiilor locale, paralelismul şi amestecul de atribuţii, n'au efectele paralizatoare ce s'ar crede, de oarece această maşinărie formidabilă e pusă în mişcare de un singur motor: partidul comunist (de Monzie). Partidul comunist e partidul social-democrat majoritar (bolşevic) născut la Londra în 1903 care şi-a luat numele de comunist, în 1918, după ce ajunsese la putere, spre a se diferenţia, spunea Lenin, de socialiştii trădători, cari participaseră la războiul imperialist. Azi e organizat astfel: în fiecare întreprindere şi administraţie, o celulă; celulele se strâng în raze, razele în regiuni, regiunile în partid al fiecărei republici, partidele în partid central. La fiecare treaptă un comitet. La fiecare comitet un secretar. Bukharin spunea: „Sunt 3 faze în mersul omenirii: matriarhatul, patriarhatul, secretariatul". Pe lângă Comitetul central al partidului, la Moscova este un birou politic, compus din 7 membrii, în principiu aleşi de comitet, dar de fapt stăpâni efectivi; secretarul acestui birou politic este Stalin. Partidul se întruneşte în congrese, cari sunt congresele importante şi hotărîtoare (congresele sovietelor, prevăzute de construcţie, se întrunesc numai pentru satisfacerea „legalităţii"). In intervalul dintre congrese, conduce comitetul central, adică biroul politic. Ultimele congrese şi foarte importante, au fost al 15-lea (Decembrie 1927, când Stalin a învins pe Trotzky) şi al 16-lea (Mai 1930, când acelaş Stalin învinge opoziţia de dreapta nemulţumită de aplicarea planului de 5 ani).

Membrii partidului sunt de 2 categorii: membrii activi (24.000 în Oct. 1917, 1.400.000 în 1927) şi tineret (Komsomol), al cărui număr se urcă tot la aproape 1.400.000.

Organizaţia acestui partid, dat fiind interesele-i mondiale, este internaţională. Lenin considera, prin faptul războiului, ruptă vechia internaţională dela Amsterdam a partidelor socialiste. In Martie 1919, delegaţii partidelor străine, cari primiseră crezul rusesc, veniau la Moscova spre a constitui o nouă internaţională, a III-a.

Acuzaţiile de amestec în treburile interne ale altor state, nu i-au lipsit, mai cu seamă când conducătorii ei sunt în acelaş

timp conducători ai Rusiei sovietice (multă vreme Zinowiew): subsidii minerilor englezi cu ocazia grevei din 1926, subsidii presei roşii, amestec în treburile Chinei, etc. Astăzi aderă 53 de partide din diferite ţări la internaţionala III-a.

Intr'un cuvânt statul sovietic e o organizaţie condusă de o minoritate în numele unui principiu-mit: singura valoare e produsă de muncă, deci clasa muncitoare e singura producătoare de valori. Dar în sensul mitului, nu există numai această doctrină de luptă. Mitul socialist tinde să creeze o societate viitoare ideală. După utopismul primelor timpuri (Fourier, Owen) care încerca simplist să imagineze o societate ideală, a venit socialismul ştiinţific al lui Karl Marx, care a încercat să arate nu numai căile de urmat pentru a ajunge la societatea ideală, dar chiar că această evoluţie e de neînlăturat. Marxismul a cărui adâncime nu se poate compara cu a celorlalte doctrine socialiste, cuprinde în afară de analiza economiei capitaliste actuale, noţiunea „economiei organizate", economie colectivă, opusă economiei individualiste anarhice actuale.

Dar după marxism, economia organizată nu putea să se aplice decât unei ţări industrializate la extrem. Rusia e ţară agricolă: aplicarea într'o ţară agricolă a economiei organizate, a constituit corpul de doctrină ce poartă în discuţiile sovietice numele de leninism.

Economia organizată presupune un plan alcătuit dinainte. Incă din 1920, se elaborase din iniţiativa lui Lenin, un plan de electrificare a industriilor, a transporturilor şi a exploatărilor agricole, plan aprobat la al 10-lea congres al sovietelor din 1921, dar care nu s'a putut pune în aplicare din cauza foametei de atunci. Cu începere din 1924, se fixau un soi de programe anuale. In 1927, se încercă elaborarea unui plan mai vast, eşalonat pe termen de 5 ani, care s'a şi pus în aplicare la 1 Oct. 1928.

Acest plan nu trebue confundat cu ceiace s'a făcut în perioada comunismului de războiu (1918—1921); epoca de atunci a fost o epocă de blocus şi război civil, epocă din care n'au rămas decât ruine şi discursuri. Epoca de edificare comunistă, nu a început cu adevărat decât cu planul de 5 ani, în 1928.

Scopurile ce şi le-a impus planul de 5 ani au fost multiple. Evident, scopul esenţial era politic: edificarea socialistă, întâi a Rusiei şi apoi a lumei, prin provocarea revoluţiei mondiale.

De aceia se impune o atingere a nivelului ridicat al statelor industriale, occidentale, printr'un ritm mai grăbit, dat industrializării. Această industrializare trebue extinsă şi la agricultură pentru a spori şi standardiza producţia, făcând-o astfel să poată lupta cu concurenţa mondială, în special americană. Astfel, sate şi oraşe despărţite astăzi prin mentalităţi deosebite şi fel de viaţă fundamental depărtat, se vor apropia. In ce priveşte în special satul, se va urma o politică cu desăvârşire nouă. In timpurile N. E. P.-ului, se ivise în rânduri comuniste un curent care tindea să sprijine desvoltarea proprietăţii individuale, ca fiind singura în stare să sporească producţia, dar care curent fusese înfrânat la al 14-lea congres al partidului comunist (1926). Curentul victorios, reprezentat prin Trotzky, mersese însă prea departe, desconsiderând atât rolul ţăranilor în lupta politică revoluţionară, cât şi importanţa agriculturii. După învingerea acestui curent, la al 15-lea congres (Decembrie 1927) Stalin rămas singur stăpân, va iniţia o politică agrară cu două faţete. Prima faţetă, întreprindere agricolă, ridicată pe terenuri aparţinând statului şi exploatată de stat, adevărată fabrică de grâu (sovhoz), — a doua faţetă, exploatarea agricolă colectivă formată din proprietăţile agricole ţărăneşti, existente potrivit codului agrar din 1922, (colhoz). Colhozul este o desvoltare a unui alt fel de intreprindere, artelul, în care era colectivizată numai proprietatea pământului de cereale, rămânând individualizate grădinile, locurile de casă, păsările şi animalele de lângă casă. In colhoz, dispare ultima urmă de proprietate individuală; atât proprietatea, cât şi mijloacele de producţie, sunt colectivizate.

Amănuntele tehnice ale acestui plan, au fost foarte studiate. Au fost evaluate toate bogăţiile prezente şi posibile, precum şi posibilităţile de exploatare, s'a socotit cât se poate produce în fiecare an, creşterea eventuală a populaţiei, a salariilor, scăderea eventuală a orelor de muncă. S'a socotit exportul, care şi-a făcut efectul, provocând prăbuşirea preţului cerealelor (dumpingul sovietic). Dar această sforţare formidabilă, a impus o restrângere tot atât de formidabilă, căci Rusia sovietică, neavând la dispoziţie mijloacele de finanţare ale ţărilor capitaliste, preia din venitul colectiv: 52% dă bugetul general, 22% dă industria naţionalizată, 10% fondul de asigurări sociale, băncile (toate de stat) abia 8%, isvoare diverse dau tot 8%; în total 85.719 milioane

de ruble. Cheltuelile în sumă de 59.047 milioane de ruble se duc în principal la agricultură (7086 mil. de ruble), industrie (17.905 mil. de ruble) transporturi (9.035 mil de ruble); importante din punct de vedere social sunt cheltuelile de electrificare (2.960 mil. ruble) cele de construcţii de locuinţe (3.960 mil. ruble) şi cele pentru cooperative (7.637 mil. ruble). Cum cheltuelile sunt mai mici decât veniturile, mai rămân fonduri: Acestea sunt întrebuinţate în cheltueli de educaţie (10.210 mil. ruble) sănătate (4640 mil. ruble) şi asigurări sociale (6046 mil. ruble). Uneori însă, a lipsit capitalul de rulment şi s'a recurs la inflaţie.

Problema cea mare care s'a pus sovietelor, nu a fost atât aceia a unei sporiri pur cifrice a producţiei, cât aceia a îmbunătăţirii tehnice a cadrelor. Proporţia enormă a analfabeţilor în massele ruseşti, a făcut ca revoluţia să fie lipsită la început de cadre, căci intelectualii trecuse toţi de partea contra-revoluţiei. S'a încercat în primii ani să se înfiinţeze şi să se dea avânt şcolilor de adulţi, unde să se predea elemente de cultură generală, văzută prin prismă marxistă. Abia în 1929, s'a promulgat reforma definitivă a învăţământului, pregătită de Lunacearsky, comisarul poporului la învăţământ. Această reformă intră şi ea în realizările planului de 5 ani; în 1931, toţi copiii cari vor fi împlinit 8 ani, urmează să fie supuşi şcoalei primare obligatorii. Atenţie mare se mai dă librăriei, presei, deşi supusă regimului strict comunist (alt ziar nu poate apare), teatrului, cinematografului, devenite mijloace de propagandă, toate întrebuinţate ca mijloc, nu ca scop, toate întru edificarea socialistă a Statului.

A dat până acum planul de 5 ani rezultatele sperate? Câteva date: suprafaţa însămânţată de trustul grâului, care era în 1928—1929 de 150.000 ha. şi în 1929—30 trecuse la 1.060.000 ha., va trebui să atingă 14.000.000 ha. în 1932—33; suprafaţa colhozurilor, care era în 1928 de 1.400.000 ha., depăşise în 1930 36.000.000 ha., la 1 Martie 1930, 14.000.000 ţărani intraseră în colhosuri, părăsind întreprinderile lor individuale. Zelul subalternilor, care realizaseră prevederile din cinci ani în doi, ar fi produs însă un dezechilibru între agricultură şi celelalte sectoare economice, dacă n'ar fi intervenit Stalin în sens moderator. După datele statistice ruseşti, progresul ar fi vizibil, prin următoarele cifre în cari se repartizează venitul naţional: în 1927—28, partea ţăranilor şi lucrătorilor cari nu întrebuinţau munca altuia,

era de 75,2%, în 1929—30, se urcase la 77,1%; partea kulakilor, țărani bogați, și a nepmanilor, speculanți îmbogățiți din comerț, căzuse dela 8,1% la 1,8%; partea muncitorilor la domiciliu, dela 6,5%, scăzuse la 4,4%; partea sectorului de Stat crescuse dela 8,4% la 15,2%.

Din punct de vedere industrial, planul de 5 ani a urmărit o politică de grupare a industriilor de același gen în trusturi, după zone teritoriale; decretul referitor la organizarea trusturilor datează încă din Aprilie 1923. Trusturile restrânse la o anume întindere teritorială, sunt reunite în sindicate, cari se întind pe tot teritoriul Rusiei. In perioada comunismului de război, trusturile făceau parte din buget; din timpul N. E. P.-ului până astăzi, au constituit un fel de societăți cu finanțare exclusiv de Stat.

Aceasta este structura economică a Rusiei sovietice. Structura ei politică nu se poate înțelege decât considerând-o ca un simplu fenomen de suprafață (epi-fenomen) a structurii ei economice.

STATUL FASCIST

Statul italian este un stat tânăr. Inainte de 1859, Italia era — după cuvântul lui Metternich — numai o „expresiune geografică". Incă anterior revoluției franceze, Italia era în mare parte sub dominația streină, mai ales austriacă, care se înstăpânise acolo, în urma luptelor dintre diferite state, stătulețe și cetăți din timpul renașterii. Rămăseseră independente numai: în nord la granița franceză, Piemontul și la sud regatul celor două Sicilii. Starea aceasta nenaturală a durat până în timpul revoluției franceze: ideile revoluționare și armatele napoleoniene au avut drept urmare primele încercări de unificare și primele încercări de libertate constituțională. Astfel încât după căderea lui Napoleon în 1815 încercările de unificare națională vor fi în acelaș timp și încercări de libertate constituțională. Ele se urmează neîncetat, dar sporadic, sdrobite regulat de armata austriacă. In 1848 revolta deveni însă generală. Pregătirea ei (risorgimento = reînvierea) se făcuse la început înainte de 1830 în societăți secrete (carbonari). După 1830, mișcarea cu toată represiunea austriacă se întinde. In 1831, în Marsilia, Mazzini înființează societatea „Tânăra Italie", care își propune să întemeeze în urma unei revoluții generale, republica Italiei. Alții credeau însă necesară și suficientă o acțiune reformistă, care să constrângă pe suverani să acorde constituții, unitatea politică făcându-se prin formarea unei confederații sub egida Papei. Doctrinarul reformiștilor era abatele Gioberti, un piemontez.

Efervescența revoluționară se anunța din 1847. Ea isbucni simultan la începutul lui 1848 în Neapole, în Piemont, în Statele Papale și în Veneția, rămasă încă sub stăpânirea austriacă. După un an de triumf aparent, italienii constituționali erau pretutindeni învinși, Piemontezii la Novara (23 Martie 1849) de armatele austriace, revoluționarii din Roma asediați de armatele franceze. Represiunea fu grea, totuși regele Piemontului, Victor

Emanuel II refuză să abroge constituția din 4 Martie 1848, pe care tatăl său Carol Albert o acordase. Iar cum, dinastia Savoia avusese curajul să lupte și cu Austriacii, Piemontul deveni centrul de raliere pentru unitatea națională și pentru libertate.

Victor Emanuel II găsi în 1850 un ministru care avea să realizeze unitatea Italiei, Camillo di Cavour. Om de acțiune și diplomat fără greș, Cavour realiză alianța cu Napoleon III, care-i permise să învingă Austria pe câmpul de război la Magenta și Solferino (1859). Tratatul dela Zurich (Noembrie 1859), e drept, acorda prea puțin Piemontului, dar hotărîrile conferinței fură călcate de voința națiunii, de inteligența lui Cavour și de îndrăsneala unui revoluționar, Garibaldi. La început votară prin plebiscit unirea cu Piemontul, Toscana, Parma și Modena, (Martie 1860); în toamnă, Garibaldi cuceri Neapole și Sicilia. In Decembrie 1860 se întrunea la Turin, primul parlament italian. După câțiva ani, Italia se alie cu Rusia împotriva Austriei și căpătă Veneția (1866), iar mai târziu profitând de războiul franco-german, cuceri Roma (1870). Unitatea italiană se realizase.

Iluziile mari ce-și făcuseră italienii prin realizarea statului italian aveau să se spulbere repede. După 1870, Italia intră într'o epocă de mediocritate, de neputință, de „monedă mărunță". Spre deosebire de Germania unificată tot odată, care care se ridică imediat la importanța unui factor mondial hotărîtor, atât politic cât și economic, Italia deși considerată acum mare putere, trecu printr'o eră de descurajare și pesimism.

Fapt este că Italia a avut parte până la 1885 de criză aproape generală: atât criză de ideal, idealul vechi, unirea, se realizase, alt ideal nu apărea încă minților; cât și criză economică adâncă, provenită din schimbarea împrejurărilor cari agravau situația: în special Italia de sud săracă și mai leneșă era grav atinsă prin concurența ce i-o făcea Italia de nord.

Politicește, o schimbare importantă se întâmplă în 1876: oamenii, personalul ce condusese Italia dela unire și care purta numele general de „dreapta", Sella, Lanza, Minghetti, fu răsturnat și înlocuit prin „stânga", opoziția republicană care între timp se raliase monarhiei. Primul conducător al stângei, Depretis, deveni stăpân aproape absolut al Italiei până în 1887, când cedă locul unui alt fruntaș al stângei, Crispi.

„Dreapta" și „stânga" nu erau partide delimitate precis. Erau grupări parlamentare elastice, cu aproape același program. E drept că „stânga" luase puterea în 1876, având un program întins de realizări democratice. Dar afară de desființarea unui nepopular impozit pe făină, stânga nu putu realiza decât o lărgire a dreptului de vot (1882).

Crispi dădu altă orientare idealului italian. Sicilian agitat și autoritar, cu visuri mari, el încercă o politică de expansiune în exterior, luptând pentru un soi de imperialism. Dar sforțările de a cuceri Abisinia, după ce ocupase coastele mării Roșii sfârșiră printr'un dezastru militar fără precedent (1896). Crispi dispăru din lupta politică.

In timpul guvernării lui Crispi, generația tânără își găsea, pe contul ei, o spiritualitate nouă pentru care să militeze: socialismul marxist. Adus în Italia de un grup de intelectuali de școală germană, marxismul se răspândi atât în mediul mic burghez, cât și în mediul muncitoresc, împărțit până atunci între tendințe democratice și anarhiste. Marxismul corespundea dealtfel și începuturilor capitalismului în societatea italiană.

Doctrina marxistă expusă la început în cadrul universitar (Antonio Labriola) se răspândi după 1890 printr'o serie întreagă de reviste și printr'o propagandă activă a elementelor-tinere, cărora marxismul le complecta golul spiritual lăsat de doctrinele formale ale liberalismului și ale democrației. Mișcarea se întări și prin neînțelegerea ce i-o arătă Crispi, care, considerând-o periculoasă unității statului, începu persecuții împotrivă-i. O serie de turburări în 1898 la Milan încurajară elementele conservatoare să încerce luarea unei serii de măsuri de restrângere politică și economică. Dar lupta parlamentară ajunse atât de violentă încât guvernul militar nu se simțea prea tare și avu inspirația nefericită să provoace alegeri generale noi (Iunie 1900). Elementele democratice eșiră atât de întărite încât guvernul militar trebui să plece; dar triumfătorii se dovediră oameni moderați, evitând o atitudine de schimbare bruscă. Cu guvernul Zanardelli (1901) Italia intră într'o epocă nouă. Succesorul lui Zanardelli, Giolitti, prim ministru dela 1903 până la 1914 numai cu două întreruperi, urmă o politică de colaborare între partidele liberal și democrat, cu sprijinul radicalilor și cu opoziția moderată a socialiștilor.

Devenit aproape guvernamental, socialismul se moderă din ce în ce, cel puțin în ce privește atitudinea generală a partidului.

In 1904 provocase o grevă generală. Dar în 1908 la congresul partidului ținut la Florența, elementele reformiste înfrângeau elementul sindicalist, în care se mai găseau rămășițe din vechiul anarhism. Opera de apropiere a claselor muncitorești de statul democratic era înceată, dar continuă. Cu încetul, partidele tindeau iar să-și piardă individualitatea proprie dacă n'ar fi intervenit un eveniment, care să răstoarne lucrurile.

Acest eveniment era să fie războiul făcut de Italia pentru a cuceri Libia și Tripolitania (1912). Socialiștii criticau orice război mai ales un război colonial, ca imperialist. Dar o fracțiune moderată condusă de Bisolatti și Bonomi, consideră acest război ca o expansiune normală a unui popor în creștere.

Lupta între cele două fracțiuni duse la ruptură (congresul dela Reggio Emilia, Iulie 1912). Sciziunea nu se făcu însă deplin, majoritatea reformiștilor neplecând cu Bisolatti și rămânând mai departe în partidul socialist oficial. Astfel încât urmarea fu neplăcută, deoarece cei ce-și ziceau reformiști nu erau toți reformiștii, iar partidul socialist, ce continua să se intituleze revoluționar, era împărțit, elementele moderate marxiste strângându-se în jurul lui Turati, iar elementele cu adevărat revoluționare influențate de teoriile lui Georges Sorel, găsind un pol de atracție în jurul unui agitator romagnol cu mult talent oratoric, Benito Mussolini.

In 1914, isbucnea războiului mondial. Italia se declară la început neutrală. Neutralitatea a fost o epocă de agitații intense și de dislocare politică. Personalul politic vechi, în frunte cu Giolitti era pentru continuarea neutralității. Pentru intervenție în război erau dreapta și intelectualii. Li se mai adăugă însă interviniștilor fracțiunea extremă a socialiștilor, condusă de Mussolini. Spunând sus și tare că războiul este prefața revoluției, ei părăsiră partidul socialist și întemeiară în Octombrie 1914 ziarul „Popolo d'Italia", socialist interventist. Partidul socialist se văzu astfel lipsit atât de elementul reformist, care i-ar fi dat înțelegerea realităților imediate, cât și de elementul revoluționar, care i-ar fi dat forța de luptă.

In 1915, grosul partidului socialist se declara, spre deosebire de reformiști și de mussoliniști, pentru neutralitate. In timpul

războiului păstră o atitudine expectantă, prezicând înfrângerea și deplângând „masacrul inutil". Primele timpuri de după război părură să-i dea dreptate. Tratată la conferința păcii ca o țară învinsă, sărăcită de război, în Italia se formă o stare de spirit asemănătoare celei din țările învinse. Deziluzia avea de urmare enervarea, enervarea dorința de schimbări violente. Mitul revoluției după modelul celei rusești, se impunea cu forța unei obsesii.

Dar partidul socialist se dovedi incapabil de o luptă mare și deschisă pe plan politic. El se rezumă la o luptă stupidă de guerilla, greve parțiale și generale, violențe și răscoale locale, scandaluri parlamentare, cari iritau și îndârjeau clasele posedante, fără ca în fond să le aducă vreun rău.

In societatea italiană astfel cum se prezenta după război, nu exista vreo forță de conservare; aristocrația și marea proprietate erau slabe numericește, catolicismul fusese constrâns de conflictul dintre papalitate și Stat să stea de o parte, clasa care dominase politicește Italia, era mica burghezie. După ce fusese „stânga" cu Depretis, devenise imperialistă cu Crispi, redevenise liberal-democratică cu Giolitti, isbită de nedreptățile războiului, se îndrepta spre socialism.

Criza statului italian se agrava prin faptul că în 1915, împotriva intrării în război, se declarase, afară de socialiști și Giolitti. Cei ce dominaseră scena politică dela 1901 încoace, erau astfel dați la o parte. După război massele ce părăseau vechile partide se îndreptau fie spre socialiști, fie spre un nou partid „popolarii", cari era un partid de catolicism social. Partidul popolar se prezinta și el ca partid de reforme îndrăsnețe, sociale și administrative, (descentralizare). La alegerile din Noembrie 1919, intrau în cameră 156 de socialiști și 101 popolari (din totalul de 535 deputați). Necesitățile Statului parlamentar, forțară însă pe popolari să colaboreze cu vechile partide.

Punctul maxim de dezagregare al Statului italian a fost în Septembrie 1920, când profitând de un lock-out hotărît în urma unui conflict de salarii, lucrătorii ocupară uzinele. Mișcarea era de caracter pur economic, căutând să arate că muncitorimea putea, fără să se intereseze de forța de Stat, să ia în posesie mijloacele de producție. Experiența s'a terminat dezastruos, în propria ei neputință, lucrătorii neputând exploata fabricile. Dar slăbiciunea de judecată și înțelegere a elementului socialist, se

dovedi atât de mare încât deşi nici o forţă de Stat nu-i rezista, mişcarea nu încercă să se transforme în mişcare de cucerire politică a Statului.

Reacţiunea împotriva acţiunei violente, dar lipsită de sens a socialiştilor se desvoltă spontan, după un scandal din consiliul comunal al Boloniei, când şedinţa se isprăvi cu asasinarea unui consilier comunal, invalid de război.

Acţiunea împotriva anarhiei fu canalizată de un grup de oameni îndrăzneţi, conduşi de fostul sindicalist, devenit mai târziu socialist interventist, Benito Mussolini. In Martie 1919, el strângea la Milan un mănunchiu (fascio) de luptă. Programul lui era: o adunare constituantă, confiscarea beneficiilor de război, măsuri împotriva plutocraţiei băncilor şi a bursei, impozit pe capital, împărţire de pământ foştilor combatanţi, descentralizare şi desfiinţarea senatului. Inceputurile aveau să fie grele. La alegerile din 1919, Mussolini nu obţinea la Milano decât 4.700 voturi. Fasciile activau în numele naţionalismului şi al războiului: erau însă tot o organizaţie revoluţionară. Cu timpul, mai cu seamă după ce în Decembrie 1920, se constitue definitiv partidul fascist, venirea de elemente noi, industriaşi ameninţaţi, agricultori boicotaţi, mică burghezie, adică elemente posedante sâcâite de veşnice ameninţări, schimbă caracterul fasciilor. Din partid naţionalist-revoluţionar, partidul se transformă în naţionalist păstrător şi reparator al ordinei stabilite. La alegerile din 1921, fasciştii colaborînd în blocul naţional al partidelor burgheze, cuceriră 34 locuri.

Mussolini îşi dă atunci seama că partidul ia un nou drum, pe care el nu-l doreşte. Intr'un discurs ţinut la 23 Iulie 1921, se declară pentru o colaborare între cele trei partide de massă, socialişti popolarii şi fasciştii. Elementele nou venite nu-l înţeleg; venite din mediile conservatoare, ele sunt hotărîte să rupă definitiv cu politica de conciliere socială, întreprinsă dela 1901 încoace. De acum înainte îndârjirea lor se va îndrepta nu numai împotriva violenţelor, ci împotriva însăşi organizaţiei sindicale muncitoare. Neînţelegerea momentului din partea socialiştilor, refuzul de a întinde mâna lui Mussolini, îl fac pe şeful fasciştilor să primească impulsul masselor sale şi să părăsească vechiul ideal. Deaceia scopul ce se impune limpede fascismului este acum (congresul din Roma, Noembrie 1921) cucerirea Statului, cuce-

rirea Statului cu intenția nemărturisită de a salva ordinea economică stabilită.

In tot cursul anului 1922, forțele guvernamentale se dovedesc de o slăbiciune extraordinară. Dacă Statul a rezistat asaltului socialist în 1920, odată revenită liniștea, partidele politice se dovedeau incapabile să dea un guvern stabil. Crize ministeriale isbucnesc în Iunie 1921 (Giolitti), în Februarie 1922 (Bonomi), în Iulie 1922 (Facta), prea dese și readucând la guvern același personal politic.

Singura opoziție ce putea să împiedice instalarea unui regim fascist era opoziția sindicatelor muncitorești, cari printr'o grevă generală puteau paraliza viața Statului. In 1921, lupta fasciștilor se îndreptase împotriva socialiștilor, cari se și împărțiseră (Ianuarie 1921) în două fracțiuni rivale. Incercările lui Giolitti de a parlamentariza fascismul, de a-l face să lupte pe terenul legalității nu reușesc. Rămâneau astfel numai organizațiile sindicale muncitorești împotriva cărora se va îndrepta toată forța fascistă; sforțările sindicatelor de a rezista duc la greva de defensivă în August 1922. Era însă prea târziu, căci acțiunea fascistă era în mers. La sfârșitul lui Octombrie 1922, în timp ce Mussolini trece în revistă la Neapole trupele de asalt fasciste ce urmau să asedieze Roma, două sute de mii de fasciști ocupă centrele de transport, de aprovizionare și localurile sindicatelor. După o ezitare încordată, în care e vorba și de stare de asediu și de un guvern Salandra, regele însărcinează pe Mussolini să formeze guvernul în care vor intra și câțiva nefasciști, 3 popolari, un liberal (filosoful Gentile) un democrat social și un democrat.

Primele timpuri ale guvernului Mussolini vor fi grele. Abia după un an, votarea unei legi electorale (legea din 13 Decembrie 1923) îi va permite alegerea unui parlament supus, căci legea dispune că partidul care ar obține cele mai multe voturi, obține majoritatea mandatelor în cameră. Alegerile din Aprilie 1924 aveau să dea în fața a patru sute de fasciști, abia o sută patruzeci de opozanți. Asasinării deputatului socialist Matteoti (Iunie 1924), îi urmează ce e drept, o criză politică adâncă, a cărei urmare e retragerea sprijinului pe care unii fruntași ai vechilor partide îl acordau guvernului (Salandra, Orlando, în Ianuarie 1925). Rămas singur la guvern, partidul fascist va domina Italia, organizând-o așa cum va înțelege.

* * *

Organizarea fascistă a Statului italian este cuprinsă în următoarele texte, în ordine cronologică:

1. — Statutul regatului Piemont din 4 Martie 1848, extins în 1861 în întreaga Italie, rămas în vigoare până azi;

2. — Legea din 26 Noembrie 1925 asupra reglementărei activităţii asociaţiilor;

3. — Legea din 24 Decembrie 1925 asupra revocărei funcţionarilor statului;

4. — Legea din 24 Decembrie 1925 asupra atribuţiunilor şefului guvernului;

5. — Legea din 24 Decembrie 1925 prin care se deleagă guvernului, dreptul de a amenda codul penal şi codul de procedură penală;

6. — Legea din 31 Decembrie 1925 prin care se deleagă guvernului dreptul de a amenda legile de siguranţă publică.

7. — Legea din 31 Decembrie 1925 asupra presei, care complectează şi amplifică decretele legi din 15 Iulie 1923 şi 10 Iulie 1924;

8. — Legea din 31 Ianuarie 1926 asupra dreptului puterei executive de a emite norme juridice (extinderea puterii executive);

9. — Legea din 31 Ianuarie 1926 prin care se modifică legea cetăţeniei din 13 Iunie 1912;

10. — Legea din 4 Februarie 1926 asupra instituirei podestatului;

11. — Legea din 3 Aprilie 1926 asupra disciplinei juridice a muncii, urmată de decretul regal lămuritor din 1 Iulie 1926;

12. — Charta muncii din 21 Aprilie 1927 (organizarea statului corporativ);

13. — Legea din 17 Mai 1928 asupra reprezentanţii politice;

14. — Legea din 9 Decembrie 1928 asupra marelui consiliu al fascismului.

Statutul octroiat de regele Carol Albert Piemontului în 1848 a rămas în vigoare până astăzi. Cele 82 de articole ale lui cuprind dispoziţiuni destul de generale cari s'au putut aplica atât Piemontului de atunci, cât şi Italiei din 1861 şi Italiei fasciste. Textul e alcătuit în spiritul chartei franceze revizuite din 1830. Dispoziţiilor privitoare la rege, căruia singur îi aparţine puterea executivă (art. 5), le urmează enumerarea drepturilor şi datoriilor cetăţenilor (art. 24—32) unde se cuprind libertatea indi-

vidual㠠(art. 26), a presei (art. 28), de întrunire (art. 32). Dispoziţiile următoare se referă la senat, compus din membri pe viaţă, numiţi de rege în număr nelimitat; ei trebue să facă parte dintr'un număr de 21 de categorii, fixate de art. 33. Camera deputaţilor este reglementată de art. 39—47; dreptul şi sistemul electoral nu sunt prevăzute în statut; art. 39 trimite la legea ordinară. Urmează dispoziţiuni comune celor două camere (art. 48—64); trei articole referitoare la miniştri; articolele 68—73, referitoare la ordinul judecătoresc, şi câteva dispoziţii generale fără importanţă.

Statutul nu prevede modalitatea propriei revizuiri; deaceia în ştiinţa dreptului constituţional italian dinaintea războiului, statutul era considerat constituţie suplă, modificabilă printr'o lege ordinară de către un parlament ordinar. Dealtfel o cetire chiar superficială a statului face să apară caracterul cu totul schematic şi redus al dispoziţiilor lui. Ori ce regim poate fi încadrat în textele acestei constituţii.

Regimul electoral, lăsat de statut la dispoziţia legiuitorului ordinar a suferit următoarele schimbări: legea piemonteză din 17 Martie 1848 dispunea că, pentru a fi alegător trebue să plăteşti un impozit minim anual de 40 de lire, afară de cazul unui titlu special, în care caz cota minimă era scăzută la 20 lire; titlurile academice dădeau fără condiţia vreunui sens dreptul de vot.

Legea din 1848, extinsă apoi în toată Italia a rămas în vigoare până la 1882, când „stânga" ajunsă la guvern procedă la o reformă electorală (legea din 22 Ianuarie 1882) prin care dreptul de vot era acordat tuturor ştiutorilor de carte. Prima decadă a veacului XX-a, dominată de Giolitti, îşi încunună efortul de coordonare şi colaborare a claselor sociale prin introducerea votului universal (legea din 30 Iunie 1912), acordat ştiutorilor de carte dela 21 ani, neştiutorilor dela 30 ani. Legea din 2 Septembrie 1919 introduse în locul sistemului majoritar reprezentarea proporţională.

Regimul fascist a avut timpul să mai elaboreze înainte de marea reformă din 1928, încă două legi electorale: legea din 13 Decembrie 1923, prin care sistemului de reprezentare proporţională pe judeţ i se substitue un sistem de reprezentare proporţională pe ţară, împreună cu o primă acordată partidului

cu cel mai mare număr de voturi (sistem după care a fost imitat sistemul legei românești din 27 Martie 1926) și legea din 15 Februarie 1925, prin care se revenea la sistemul uninominal de plasă, dar care n'a mai ajuns să se aplice.

Acestui regim i s'a suprapus regimul fascist, a cărui structură este cuprinsă în legile zise „fascistissime" citate mai sus: Mussolini a procedat cu pricepere, reformând la început amănuntele (legile din iarna 1925/1926), căci abia charta muncii din 1927 și legile din 1928 sunt reprezentarea juridică a unei noi tendințe sociale. Stabilirea dictaturei fasciste avea nevoe de o legalitate nouă; legile din 1925/926 vor schimba vechea legalitate, charta muncii și legile din 1928 vor încerca să creeze noua legalitate.

Astfel: legea din 26 Noembrie 1925 pentru regularizarea activității asociaților impune tuturor asociaților existente să comunice actele de constituire, statutele, lista societarilor și orice alte informații privitoare la organizarea și activitatea lor. Funcționarii statului sunt în acelaș timp obligați să facă declarație dacă sunt membri în vreo asociație oarecare.

Legea din 24 Decembrie 1925 asupra „revocării funcționarilor statului" dă dreptul guvernului ca până la 31 Decembrie 1926, să revoace pe toți funcționarii cari se pun în situație de incompatibilitate cu directivele politicii generale ale guvernului (art. 1 al. 1). Revocarea se pronunță prin decret regal, după propunerea ministrului de resort, impotriva acestei revocări neadmițându-se recurs decât pentru incompetință sau violare de lege la consiliul de stat, sau pe cale extra-ordinară recurs la rege (art. 3).

Legea din 24 Decembrie 1925 asupra atribuțiilor și prerogativelor șefului guvernului este una din cele mai importante legi „fascistissime". Ea acordă primului ministru atribuțiuni cum nu mai există în altă țară. El hotărăște numirea celorlalți miniștri, hotărăște crearea și fixarea atribuțiile ministerelor, propune proectele de legi, are dreptul să ceară Parlamentului să *„revină"* asupra votării unui proect de lege. Se fixează pedepse speciale pentru atentatele împotrivă-i, se pedepsesc chiar simplele ofense. Dar importanța rolului capului guvernului trece peste litera legii. Un mare număr de instituții importante au fost atașate pe lângă președinția consiliului, din „necesitatea unui

comandament unic" (discursul lui Mussolini la Veneția la adunarea generală a partidului fascist din 14 Septembrie 1929); astfel: consiliul de stat, curtea de conturi, magistratura, miliția națională fascistă, statul major al armatei.

Legea din 24 Decembrie 1925 prin care se deleagă guvernului facultatea de a amenda codul penal și codul de procedură penală, permite guvernului ca pe cale de decret lege, să creeze delicte noi și pedepse noi. O altă lege, din 31 Decembrie 1925 permite ca tot pe cale de decret-lege să se modifice legile de poliție și siguranță.

Regimul presei a avut parte de mai multe reglementări. Cel dintâi decret lege datează din 15 Iulie 1923. Presei i se aplica un regim stabilit prin edictul piemontez din 26 Martie 1848, prin care răspunderea celor scrise cădea în sarcina unui girant. Obiceiul se făcuse de a se eluda răspunderile, dându-se rolul girantului unor nenorociți, cari nu aveau alt mijloc de trai și cari nici nu cunoșteau cele scrise în ziar. Decretul lege din 15 Iulie 1923 stabilește că girantul responsabil trebue să fie chiar directorul ziarului, iar art. 2 dă prefectului puterea să dea ziarului un avertisment în cazul știrilor false, îndemnurilor la ură și indisciplină. Un alt decret lege din 10 Iulie 1924 a fixat modalitățile punerii în aplicare a decretului lege din 1923. Legea din 31 Decembrie 1925 hotărăște obligativitatea directorului responsabil înființează un ordin profesional al ziariștilor, proprietarii și comanditarii ziarului sunt obligați să-și arate numele, fiind solidar responsabili. Decretul regal din 26 Februarie 1928 fixează normele constituirei ordinului ziariștilor. Registrul profesional este compus din trei liste: lista ziariștilor de profesie, a stagiarilor și a publiciștilor.

Pentru a fi ziarist de profesie se cere un stagiu de 18 luni. Decretul creiază și sindicate regionale, cari vor avea grija ținerii la zi a registrului și grija primirii noilor cereri. In urma acestor măsuri toată presa italiană a devenit guvernamentală.

Legea din 31 Ianuarie 1926 asupra facultății puterei executive de a emite norme juridice sau mai scurt, asupra extinderei puterii executive, permite să se ia pe cale de decret regal, dispoziții referitoare la executarea legilor, la organizarea și funcționarea administrațiilor statului, la organizarea instituțiilor publice, la aprobarea conractelor statului. In cazuri urgente și

extraordinare, asupra cărora guvernul e suveran să aprecieze, puterea executivă poate lua măsuri cu caracter de lege. Aceste decrete legi trebuesc însă aprobate de parlament cu precădere asupra altor lucrări.

Legea din 4 Februarie 1926 spune: „In comunele a căror populaţie nu depăşeşte cinci mii locuitori, administraţia este încredinţată unui podestat, asistat acolo unde prefectul o crede posibilă de o „consulta municipală". Principiul neelectivităţii este apoi extiins prin legea din 3 Septembrie 1926 şi celorlalte comune. Consiliul comunal ales devine astfel o adunare numită benevol de prefect, primarul este totdeauna numit.

Originalitatea cea mai accentuată a regimului fascist se găseşte în structura camerii deputaţilor.

Organizarea sindicală fascistă îşi are începutul în legea din 3 Aprilie 1926, complectată prin decretul din 1 Iulie 1926, care constituc câte un sindicat, atât muncitoresc cât şi patronal, de fiecare profesie pe regiune, ca instituţie de drept public, reglementând şi procedura concilierii în materie de conflicte de muncă. După un an, la 30 Aprilie 1927, era publicat în gazeta oficială, un „ordin de zi" al marelui consiliu fascist care cuprinde o chartă a muncii, adevărată declaraţie de principii a fascismului, care complectează în ultimele articole legea din 1926. Pentru fiecare profesiune statul recunoşte câte un sindicat, muncitoresc sau patronal. Fiecare sindicat trebue să fie recunoscut de ministerul corporaţiilor, dar dacă întruneşte zece la sută din totalitatea profesioniştilor din circumscripţia considerată, îi reprezintă juridiceşte: o măsură ce o poate lua imediat este obligativitatea cotizării, chiar pentru ne-membri. Sindicatul închee contracte colective obligatorii şi pentru ne-membri. Greva şi lock-out-ul sunt interzise. Recurgerea la instanţele oficiale de conciliere este obligatorie.

Sindicatele se întrunesc în federaţii regionale cari se întrunesc la rându-le în confederaţii naţionale: a industriei, a agriculturii, a comerţului, a transporturilor maritime şi aeriene, a transporturilor terestre şi fluviale, a băncii (6 patronale + 6 muncitoreşti = 12), la care se adaugă confederaţia artiştilor, a meseriaşilor şi a profesiunilor libere. Aceste 15 confederaţii sunt supraveghiate de ministerul corporaţiilor şi de un oficiu ataşat pe lângă preşedinţia consiliului.

Art. 2 al chartei muncii prevede că munca e o datorie socială, art. 3 că sindicatul juridiceşte recunoscut reprezintă muncitorimea patronală sau salariată dintr'o regiune oarecare. Sindicatul devine organ de drept public. Integrarea lui definitivă în statul politic o va face legea din 17 Mai 1928 asupra „reformei reprezentaţiunii politice" care porneşte dela premiza că sistemul votului actual e nedrept, neţinând socoteală decât de elementul teritorial

Cele 15 confederaţii propun un număr de 800 de candidaţi, repartizaţi pe profesiuni după o tabelă anexată legii. Propunerea candidaturilor este făcută la fiecare profesiune de consiliul naţional respectiv, convocată în acest scop la Roma (art. 3). Deasemeni pot propune candidaţi instituţiunile morale legalmente recunoscute şi asociaţiile cari urmăresc un scop cultural, educativ sau de asistenţă socială. Facultatea de a propune candidaţi va fi recunoscută acestor instituţii prin decret regal, după avizul conform al unei comisiuni compusă din 5 deputaţi şi 5 senatori (art. 4). Aceste instituţiuni pot propune însă maximum 200 de candidaţi.

Art. 5 al legii fixează un termen, nu mai mic de 20 zile, dar nu mai mare de 40 de zile, dela data convocărei corpului electoral, în care corpurile prevăzute la art. 3 şi 4 au dreptul să desemneze candidaţii. Aceste liste sunt prezintate marelui consiliu al ascismului, al cărui secretariat fixează o listă de 400 (numărul deputaţilor de ales), fie alegând din candidaţii depe liste, fie (art. 5 al. 3) „în afară, dacă aceasta este necesar pentru a cuprinde persoane de mare reputaţie în ştiinţe, litere, arte, politică sau armată şi cari ar fi rămas în afară de listele candidaţilor". Cu alte cuvinte marele consiliu al fascismului poate alcătui lista cum vrea.

Lista definitivă astfel cum a fost revăzută de marele consiliu este supusă votului prin da sau nu. Dacă există majoritate de un vot sau chiar paritate, lista este declarată votată şi toţi candidaţii proclamaţi aleşi deputaţi, căci votarea are loc pe ţara întreagă. Legea prevede şi posibilitatea respingerii listei. In acest caz se procedează la noi alegeri la cari se pot prezenta liste concurente, dar făuritorii legii au evitat să desvolte prea mult o asemenea ipoteză.

Singura consultare populară care a avut loc până acum (Mar-

tie 1929) a dat fascismului 8.506.576 voturi contra 136.198. Evident libertate de vot n'a existat, rezultatul a fost totuşi considerat succes de guvernul fascist.

Nu mai au drept de vot toţi Italienii: votul universal a dispărut. Ca să fii alegător trebue să ai 21 ani (sau 18 ani, dacă eşti căsătorit şi tată de familie) şi:

a) să plăteşti o cotizaţie sindicală, conform legii din 3 Aprilie 1926;

b) să plăteşti un impozit statului, provinciilor sau comunelor de cel puţin 100 de lire, sau să fii proprietar de titluri de rentă asupra statului cu venit de 500 de lire anual;

c) să fii salariat al statului, provinciilor, comunelor sau al instituţiilor dependente;

d) să fie preot catolic sau al unui alt cult recunoscut de stat.

In sfârşit o lege din 9 Decembrie 1928 a venit să organizeze atribuţiunile marelui consiliu al fascismului. Acest mare consiliu, înfiinţat la 12 Ianuarie 1923 este *organul conducător al partidului fascist integrat în organizarea Statului.* Art. 1 al legii, definindu-l, spune: „Este organul suprem care coordonează şi înglobează toate activităţile regimului eşit din revoluţia din Octombrie 1922". Marele consiliu este compus din două feluri de membri, unii pe termen nelimitat cum sunt: Quadrumvirii mărşului asupra Romei (Bianchi, Bono, Balbo, Vechi), acei cari în calitate de miniştri au făcut parte din marele consiliu cel puţin 3 ani, secretarii partidului fascist; şi membrii temporari, în virtutea funcţiunilor ce le deţin în Stat, cei prevăzuţi de art. 5 al legii. Dar o lege din Octombrie 1929 a modificat constituirea marelui consiliu, considerat prea numeros, reducându-l la 20 membri, quadrumvirii şi principali miniştri. Şeful guvernului a fost şi a rămas preşedintele marelui consiliu.

Afară de fixarea listei deputaţilor de ales şi de atribuţii de organizarea partidului (art. 11), marele consiliu trebue să-şi dea avizul asupra tuturor chestiunilor cu caracter constituţional. Art. 12 enumără printre chestiunile cu caracter constituţional: succesiunea la tron, atribuţiile şi prerogativele coroanei, compunerea şi funcţionarea marelui consiliu, a senatului şi a camerei deputaţilor, atribuţiunile şi prerogativele şefului guvernului, dreptul puterii executive de a promulga norme juridice, regulamentele sindicale şi corporative, raporturile între Stat şi Vatican, tratatele

internaționale cari aduc modificări întinderii teritorului. După art. 13, marele consiliu mai ține și o listă din care coroana trebue să aleagă șeful guvernului. Iar integrarea partidului în Stat, mai accentuată decât în Rusia, o arată art. 14: secretarii, vicesecretarii, secretarul administrativ și ceilalți membri ai directorului partidului fascist sunt numiți prin decret al șefului guvernului; iar prin decret regal, secretarul partidului fascist poate să fie chemat și la ședințele consiliului de miniștri.

* * *

Dar în baza căror principii s'a alcătuit Statul fascist? In mintea teoreticienilor lui, el apare ca antiteza Statului liberal, care se impune în virtutea principiului că voința majorității este expresia voinții unitare a poporului (argumentarea lui Rousseau). Statul devine astfel o așezare alăturată de atomi individuali; partidele politice, singurele grupări admise, nu reprezintă decât interese individuale comune. După fasciști, Statul nu mai e un concept juridic abstract, ci incarnarea sentimentului și voinții națiunei. Astfel fascismul apare ca o mișcare tinzînd să împiedice dezagregarea individualistă a națiunii italiene, unindu-i pe toți într'o conștiință și voință comună, care să fie însăși conștiința și voința Statului.

In fascism, deținătorul suveranității nu e poporul, ci Statul, Poporul n'are personalitate dinstinctă de a Statului. Nu există ca subiect de drept în afara Statului; deci nu poate avea mandadari, nu poate exercita drepturi prin intermediul așa zișilor reprezentanți. Camera deputaților devine un organ al Statului, încetează de a mai fi reprezentanța națiunei.

Fascismul își propune să remedieze două boale ale societății moderne: lupta claselor între ele și slăbiciunea Statului. Problema se va încerca să fie rezolvată deodată. Alfredo Rocco dă ca exemplu Veneția, unde existența unei oligarhii puternice la guvernarea Statului în evul-mediu a împiedicat luptele între corporații cari au însângerat Florența. Soluția se impune dela sine. O „minoritate energică" (vorba lui Sorel) care, organizată fiind într'un partid politic să cucerească puterea, nu pe căile legalității democratice, ci pe calea forței, (menținerea la putere se va face pe aceleași căi: una din primele măsuri ale guvernului fascist a fost decretul din 14 Ianuarie 1923, prin care se instituia

o miliție voluntară pentru siguranța națională „în serviciul lui Dumnezeu și a patriei" și la ordinele șefului guvernului; regele nu-i amintit). Din punct de vedere economic și social, fascismul va refuza să recunoască drept ideal sistemul capitalist, dovedind un curaj social care depășește cu mult îndrăzneala reformatoare a statelor democratice.

Doctrina fascistă este încă mai complexă. Recunoscând nedreptatea repartițiilor bogățiilor în sistemul capitalist, refuză să admită dreptatea punctului de vedere socialist. Admite socialismul când proclamă prăpastia între suveranitatea abstractă a cetățeanului și sclavia efectivă a producătorului, dar îl respinge observând că este o negațiune pur dialectică. Fascismul pretinde că în realitate liberalismul și socialismul se complectează, fiind ambele fațete ale aceluiaș sistem.

Fascismul reprezintă o negațiune atât a Statului liberal, cât și a Statului socialist el înlătură aceste State „slabe" jucărie în mâna intereselor egoiste individuale. Noul stat fascist va fi „tare", căci va întări puterea executivă, va reduce rolul de control al parlamentului aproape de anihilare, va creia delicte pe cale de decret, își va creia o miliție, va întări poliția și siguranța. Acest aparat complicat îi va permite să domine clasele sociale și să le forțeze la o discuțiune comună. De aci interzicerea grevei și a lock-out-ului, de aci concilierea obligatorie în fața magistraturii muncii.

Economicește vechiul fetiș al libertății cade. Domină „economia administrată" (încă puțin și ajungem la „economia guvernată" a Rusiei). Sindicatul de lucrători sau de patroni e obligatoriu, agricultorii sunt obligați să cultive ce le ordonă Statul, Statul reglementează intrarea în profesiuni. Dar limită acumulării capitalului privat și profitului nu se pune.

Partidul fascist devine în acelaș timp Stat, națiune, guvern, și organizație de producție.

In adâncul lui fascismul este toate acestea, dar și ceva mai puțin. Multe din planurile măreție ale fascismului se datorează firii grandilocvente și meridionale a Italianului. Socialmente și economicește, fascismul a apărut ca apărător al claselor posedante prin metode cât de violente. Totuși fascismul aduce marea înțelegere socială că, spre a se menține, clasa posedantă trebue să dea ceva și celorlalte clase. De aci reformele sociale îndrăsnețe.

Fascismul și-a dovedit insuficiența și pentru că nu a putut evita criza actuală atât de adâncă. Astfel s'a dovedit falsă premiza fascistă că racila cea mai de seamă a vremurilor de azi este în organizarea de Stat. Criza atingând atât Statele „tari", cât și Statele „slabe", a arătat că racila rezidă în organizarea economică a societății. De unde ar reeși o superioritate principială a bolșevismului, care pretinde să înlăture pe lângă Statul actual și structura economică a societății de azi.

INCHEERE

Dela începutul veacului XIX-lea, lumea suferă de o adâncă nemulţumire: nu mai primeşte starea de lucruri existentă şi doreşte o schimbare. Fază de tranziţie, fază revoluţionară, care aduce aminte de veacurile agitate în cari s'a prăbuşit antichitatea şi s'a zămlisit evul-mediu. Idealurile vechi s'au prăbuşit, cele noi nu s'au ivit încă.

De când se cunoaşte istoria şi încă mai dinainte, din vremurile întunecate preistorice, omul se ajutase numai printr'o tehnică rudimentară la fabricarea uneltelor necesare existenţei: afară de mâini, îl ajutau animalele de tracţiune, vântul, apa şi focul. Deodată, cum spune Ferrero, omul făcu descoperirea minunată că focul, cel mai umil dintre toţi, cel întrebuinţat la nevoi mai modeste, putea să mişte uriaşi de fier, fără minte dar şi fără oboseală, capabili să facă în mai bine tot ce făcea omul singur până atunci, — maşinile.

Omul pricepu atunci că astfel poate stăpâni natura, imensitatea ei şi forţele oarbe. Şi se puse pe muncă să producă, pentru ca apoi să consume să-şi satisfacă dorinţele comprimate de atâtea veacuri.

Astfel se născu în ordinea materială, capitalismul. In ordinea spirituală, omul dărâmă toate piedicile: Dumnezeu, stat, colectivităţi sociale. Ateismul, panteismul sau un soi de deism „bon à tout faire" iau locul vechilor credinţe. Colectivităţile sociale sunt desfiinţate brutal. Statul e despuiat de însuşirile lui divine, e aruncat în mijlocul muritorilor, ba chiar în urma lor, trebuind să facă loc înainte individului. Individul, ca om, este singur stăpân. Colectiv, nu-şi închipue nimeni că poate avea scopuri, decât cel mult lucrative. Singurile societăţi admise sunt societăţile comerciale.

Capitalismul este un regim economic plin de contraziceri. Pentru ca noua producţie maşinizată să aibă debuşeu, trebue

ridicat standardul de viață al masselor. Dar un om sau o clasă socială nu sunt nemulțumiți când nu au nimic, ci când au puțin și sunt împiedicați să aibă mai mult. Dorința de ridicare a masselor le-a făcut să vadă conștient subjugarea în care se aflau. De aci agitația spasmodică a veacului al XIX-lea.

După câteva decenii de tatonări, cercetătorii au găsit origina nemulțumirilor în structura capitalistă a economiei. Producția se face în comun, dar repartiția se face individual, majoritatea câștigului luând-o nu cei ce au depus munca, ci cei ce au investit capitalul. Sarcinile sunt mai mult sau mai puțin egale, câștigurile reprezintă o inegalitate vădită.

Această înțelegere doctrinară a relelor realităților sociale s'a ivit abia în a doua jumătate a veacului XIX-lea după lungi încercări în opera lui Karl Marx. Exegeza discipolilor maestrului aducând însă unele corectări complexului teoriilor (revizionismul lui Bernstein) au făcut loc mai târziu unor încercări de complectă răsturnare a teoriilor marxiste materialiste, reintroducând conceptul idealist și voluntarist în evoluția istorică (Georges Sorel).

Dar reacțiunea a mers și mai departe. In dorința de a curăța cu desăvârșire locul de materialism, s'a procedat la o revizuire a bazelor marxiste cari s'au găsit a fi aceleași cu ale liberalismului democrat. S'a mers mult înapoi și s'au găsit originile acestui liberalism in Rousseau, mai înapoi în Descartes, și mai înapoi în Luther (J. Maritain). S'a aruncat la coș nu numai individualismul revoluției franceze, dar și umanismul renașterii. A fost criticată teoria evoluției în biologie, s'au desgropat vechile dispute religioase, filosof mare între cei mari s'a descoperit a fi sf. Toma din Aquino (veacul al XII-lea).

Dărâmându-se astfel motivarea societății moderne, se dărâmau însăși bazele statului modern. Poporul redevine nimic, singur dătător de putere este stăpânul ce conduce, democrația și o reprezentanță națională nu mai au nici un rost. Neexistând egalitate, fiind necesare autoritatea și ierarhia, libertățile nu mai au nici un înțeles. Drepturile individuale nu mai contează în fața statului atotputernic care reclamă un monarh cu atribuțiuni de stăpân.

Această reacțiune filosofică, socială, politică nu consideră structura economică vinovată de nemulțumirea generală. Vinovată este, spune această reacțiune, schimbarea *politică*, care s'a produs

dela 1789 încoace şi care a adus în structura *de stat* nepregătiţi, căci un popor este compus în majoritate din elemente mediocre şi nu ştie să facă selecţia cea dreaptă.

Ideile expuse până acum au fost frământate şi susţinute în special de reprezentanţii doctrinari ai fascismului, cari au mers pe urma vechilor teoreticieni germani ai puterei suveranului (Laband şi mai cu seamă Seydel), a teoreticienilor francezi dela „Action française" (Maurras) luând câte ceva şi din teoriile sociologice antiegalitare. Impotrivindu-se unui drept natural general, fascismul proclamă naţionalismul juridic; iar refuzând să creadă în idealul de dreptate, nu admiră decât realizările forţei.

O întrebare se iveşte: dar n'a făcut acelaş lucru şi bolşevismul? Niciodată n'a fost mai adevărat că „les extrêmes de touchent". Judecând formal, bolşevismul s'a prezintat tot ca duşman al democraţiei. Dar nu s'a mulţumit numai cu critica statului, ci trecând mai departe, a năzuit să reformeze şi societatea, în special angrenajul economic. Experienţa aceasta este în curs şi nu se poate prevedea un sfârşit.

In metodă mai cu seamă, bolşevismul şi fascismul se alătură. Aceiaşi admiraţie a violenţei, a acţiunii directe şi a forţării evoluţiei; acelaş partid singur stăpân, dacă nu cu caracter complect militar, dar cu o anexă politico-militară (armata roşie, miliţia fascistă), aceiaşi duşmănie faţă de mulţimea majoritară, aceiaşi proslăvire a minorităţii, singură înţelegătoare a adevărului, care deci singură poate revendica puterea; aceiaşi cucerire a statului ca ţel, programul ce-l va desvolta mitul iniţial, urmând să fie impus, nu propagat; aceiaşi întărire a executivului, care, după vorbele lui Alfredo Rocco, este expresiunea cea curată şi autentică a statului; aceiaşi abandonare a libertăţii. Cu un cuvânt aceiaşi mistică a violenţei creatoare de drept, aceiaşi existenţă a unui mit exclusiv (la bolşevici munca şi cei ce muncesc, la fascişti naţiunea), în numele căruia tot ceeace se face este bun, iar tot ce este contrar devine fundamental greşit şi trebue stârpit.

Fasciştii se reclamă direct din Georges Sorel; bolşevicii nu l-au citit, dar exegeza marxistă din „Stat şi revoluţie" întrunită cu citirea operelor strategului şi tacticianului militar german Clausewitz a făcut din metoda lui Lenin, o metodă paralelă celei a lui Mussolini.

O altă asemănare importantă între bolșevism și fascism este întâietatea dată politicului asupra economicului. Amândouă revoluțiile au pretins că fac în prim rând o revoluție economică. Dar au făcut-o cucerind mai întâi statul și puterea în stat; n'au încercat metoda persuasiunii și a propagandei.

Aceasta în ce privește metoda, dar în adâncul lor ce reprezintă însă fascismul și bolșevismul?

Reîntorcându-ne la cercetarea frământării economice a societății moderne, răspunsul devine ușor: lupta de interese a devenit în societatea actuală atât de aprigă, în cât solidarizând pe cei ce au interese comune a transformat-o în luptă de clasă. In toate țările luptătorii au rămas pe poziții, numai în Rusia și în Italia, una din clasele în luptă s'a impus exclusiv statului, cucerindu-l. In Rusia clasa celor ce nu aveau nimic, a cucerit statul, spre a-și impune revoluția economică colectivistă; ea năzuia să elibereze producția de tirania schimbului, prin suprimarea burgheziei. In Italia, clasa posedantă și-a înstăpânit drepturile și privilegiile, impunând menținerea ordinei economice stabilite. Rocco spune clar: capitalul nu trebuie suprimat, ci liberat și potențat. Iar statul trebue întărit, căci el este instrumentul producției burgheze.

Din punct de vedere spiritual, bolșevismul și fascismul sunt o reacțiune împotriva libertății. In dorința-i nemăsurată de a dărâma limitele ce se puneau aspirațiilor omului, veacul XIX-lea a aspirat la realizări ce se băteau cap în cap. In această lume descătușată de limite, domnește confuzie. De aci nemulțumirea împotriva libertății și căutarea unei autorități supreme considerată leac al tuturor boalelor sociale.

Dela combaterea libertății spirituale, s'a trecut la combaterea libertății în stat. Statul fascist și statul sovietic nu recunosc parlamentul, adică adunarea delegaților cetățenilor liberi. Din punctul de vedere strict al dreptului constituțional, aceasta chiar a devenit principala caracteristică a dictaturilor apărute după război, dar cari în ultimii ani au început să se rărească (Spania, Jugoslavia). Combaterea doctrinară a parlamentului, începută în Franța, a avut urmări de realizare în alte țări.

Dar ori ce acțiune politică se face în numele unor principii. Dictaturile s'au stabilit în numele sindicalismului pentru „a înlocui regimul parlamentar haotic cu un regim corporativ sin-

dical". Criteriul profesional înlocuia criteriul teritorial; în locul libertății atomistice, se ridica o colaborare organică între cei de aceiași profesiune.

S'a spus despre această experiență că înseamnă o reîntoarcere a evului-mediu (Berdiaef) cu corporația și reglementările lui. Originele ei veneau de pe două drumuri diferite: de o parte reîntoarcerea vechilor doctrine teoretice, acoperite dela Jean Jacques Rousseau încoace; de altă parte o travestire a sindicalismului revoluționar al lui Sorel, Berth și Lagardelle, devenit sindicalism simplu și pierzându-și forța revoluționară.

Dezorganizarea materială ce a urmat războiului mondial a produs dezorganizare și în spiritul masselor. Nevoia unor reforme urgente și grave a avut de urmare o depărtare dela principiile reprezentative considerate prea încete și o apropiere de principiile autoritare, în cari puterea executivă economisea timpul pierdut de puterea legiuitoare.

După cum lipsa de control duce la abuz, tot astfel lipsa de limită în autoritatea guvernelor dictatoriale a dus la arbitrar. Acest arbitrar acumulat la care s'au adăugat greșelile de repartiție capitalistă, a dus la criza economică, care isbucnită în Octombrie 1929 în Statele Unite, a cuprins repede toate activitățile economice, agricultura ca și industria, apoi banca, precum și statele tuturor continentelor. Criza a măturat toate creațiunile și politicile artificiale, concepute în vremuri de inflație. Criza a arătat și insuficiența dictaturilor, necesare scurt timp, dar dăunătoare prin menținere. Astfel s'a dovedit insuficiența sindicalismului, a corporativismului, deci și a fascismului, cari au năzuit să schimbe numai structura statului. A rămas în picioare bolșevismul, care pretinde să schimbe și structura economică a societății. S'a produs o reîntoarcere spre democrație, căci vremurile fiind grele, s'a impus să se facă apel tuturor oamenilor și ori căror principii, dictatura reprezentând un singur țel și un singur principiu.

Vremurile sunt prea turburi pentru ca să ne putem pronunța asupra eventualelor tendințe pe care le va lua spiritul public. Un fapt rămâne însă: din cauza crizei, economicul predomină, toate sforțările de ameliorare sunt îndreptate în acest sens.

* * *

Criza de astăzi, cu repercusiuni atât de adânci, a pus extrem de acut problema Statului. Va continua Statul să îmbrace formele de până acum, sau va lua alte forme? Trebue să recunoaştem că toate Statele, fără deosebire de structură politică, au fost izbite de criză: atât acele cari au păstrat structura democratic-parlamentară, cât şi acele ce au evoluat spre un regim corporativ-sindical (Italia fascistă), sau spre un regim de dictatură colectivistă (Rusia sovietică). In acest caz, apare evident faptul că dezechilibrul este datorit însăşi structurii economice a societăţii, iar toată lumea fiind preocupată de vindecarea sau cel puţin atenuarea racilei economice, Statul va căpăta forma cea mai potrivită întru acest scop.

Incercarea ce se impune spiritului european este grea. Cuprinzător al clasicismului grec, al organizării romane, al universalismului evului-mediu, al umanismului renaşterii şi al individualismului revoluţiei franceze, spiritul european a năzuit spre o sinteză în care noţiunile de *individ* şi *libertate* să trăiască nu ca formule, ci ca realităţi.

Astăzi omenirea trăeşte o întorsătură a istoriei ei. Trebue să renunţe la anume câştiguri ale individului spre a nu distruge coeziunea socială. Cele două imperative ale timpurilor de astăzi, sunt: menţinerea civilizaţiei şi culturii moderne dar cu păstrarea posibilităţilor de sporire a bunei stări a masselor (ridicarea standardului de viaţă). Dacă această sporire impune o renunţare la libertăţile individului, va trebui să renunţăm la drepturile exclusive individuale.

Dar renunţarea la libertăţile individuale nu presupune o desfiinţare totală a libertăţii şi o reglementare absolută a vieţii sociale. Presupune o trecere a întâetăţii sociale dela individ la grup.

Economiceşte, societatea va evolua spre o economie dirijată, în care iniţiativa producătorilor nu mai este determinată de estimarea independentă a condiţiilor pieţei, ci este subordonată indicaţiilor unui organ central.

In acest cadru — economie dirijată şi întâietate dată grupului social — cred că va evolua şi statul modern.

BIBLIOGRAFIE

A. LUCRĂRI GENERALE.

PAUL NEGULESCU: Curs de drept constituțional, 1927.

PAUL NEGULESCU: Tratat de drept administrativ, 1925.

B. MIRKINE-GUÉTZÉVITCH: Les nouvelles tendances du droit constitutionnel, 1931.

LÉON DUGUIT: Traité de droit constitutionnel vol. I, 1921.

MAURICE HAURIOU: Précis de droit constitutionnel 1923.

LÉON DUGUIT: Le droit social, le droit individuel et la transformation de l'état, 1928.

HANS KELSEN: Teoria generală a statului, București 1928.

P. P. NEGULESCU: Partidele politice, București 1926.

C. MALAPARTE: Techique du coup d'état, 1931.

NICOLAS BERDIAÏEF: Un nouveau moyen âge, 1930.

ARNOLD van GENNEP: Traité comparatif des nationalités, 1922.

B. MIRKINE-GUÉTZÉVITCH: Les constitutions de l'Europe nouvelle 1928 et 1930.

ANIBAL TEODORESCU: Tratat de drept administrativ, 1929.

CONSTANTIN RARINCESCU: Decretele-legi și dreptul de necesitate, 1924.

CARL SCHNITT: Der Begriff des Politischen, München, 1932.

M. RALEA: Ideea de revoluție în doctrinele socialiste, 1930.

JOSÉPH BARTHÉLEMY: La crise de la démocratie contemporaine, 1931.

GUGLIELMO FERRERO: Discours aux sourds, 1924.

" " Entre le passé et l'avenir, 1926.

" " L'unité du monde, 1928.

B. RUSIA SOVIETICĂ.

B. MIRKINE-GUÉTZÉVITCH: Théorie générale de l'état soviétique, 1928.

JEAN JAURÈS: Les origines du socialisme allemand, 1892.

L. TROTZKY: L'avènement du bolchévisme, 1918.

L. TROTZKY: Les leçons d'octobre, 1924.
„ Terrorisme et communisme, 1919.
„ La révolution permanente, 1929.
V. LÉNINE: L'état et la révolution, 1917.
„ La révolution prolétarienne et le renégat Kautsky, 1918.
„ La maladie infantile du communisme, 1920.
„ L'impérialisme, dernière étape du capitalisme, 1916.
„ Les bolchéviks se maintiendront-ils au pouvoir? 1917.
„ Lettre aux ouvriers américains, 1918.
K. KAUTSKY: Dela democrație la robia de stat, 1921.
LYDIA BACH: Histoire de la révolution russe, 1930.
„ „ Le droit et les institutions de la Russie soviétique, 1923.
BORIS NOLDE: L'ancien régime et la révolution russe, 1928.
G. GRINKO: Le plan quinquennal, 1930.
J. STALINE: Discours sur le plan quinquennal, 1930.
ALEXANDRE BLOCK: Le derniers jours du régime impérial, 1931.
ARTHUR RANSOME: Six semaines en Russie en 1919.
GEORGES DUHAMEL: Le voyage de Moscou, 1927.
A. de MONZIE: Petit manuel de la Russie soviétique, 1931.
HENRY ROLLIN: La révolution russe, (2 vol.) 1931.
IOSIF GABREA: Educația și învățământul în Rusia sovietică, 1929.
I. LESCURE: Les origines de la révolution russe, 1927.
„ La révolution russe, 1929.

C. ITALIA FASCISTĂ.

SILVIO TRENTIN: Les transformations récentes du droit public italien, 1929.
EDMOND FUCILE: Le mouvement syndical et la réalisation de l'état corporatif en Italie, 1929.
Centre international d'études sur le fascisme: annuaires 1928, 1929 et 1930 (Lausanne).
La réforme syndicale en Italie et la charte de travail, 1927.
IVANOE BONOMI: Du socialisme au fascisme, 1924.
GIUSEPPE PREZZOLLINI: Le fascisme, 1925.
BENDETTO CROCE: Histoire de l'Italie contemporaine, 1929.
CARLO SFORZA: Les batisseurs de l'Europe moderne, 1931.
„ „ Dictateurs et dictatures d'après-guerre 1932.
LUIGI STURZO: L'Italie et le fascisme, 1927.
GEORGES SOREL: Réflexions sur la violence.

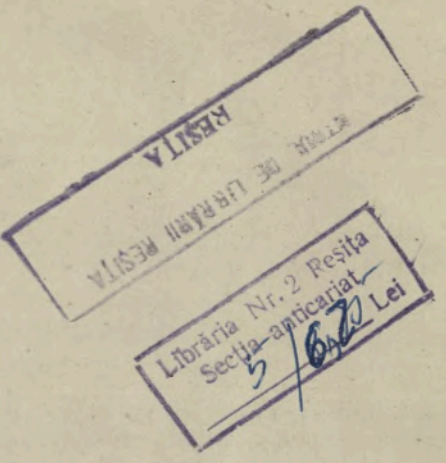

D.1